

Η ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Νίκος Καζαντζάκης

ΣΧΟΛΙΑ

- **Αυτοβιογραφικό έργο**→εμπεριέχει αναμνήσεις και προσωπικές εμπειρίες από τη ζωή του συγγραφέα
- **Θέμα**→η αυταρχικότητα των δασκάλων της εποχής των μαθητικών χρόνων του αφηγητή, που χρησιμοποιούσαν ως βασικό παιδαγωγικό μέσο τον ξυλοδαρμό. Το απόσπασμα εμπεριέχει βιώματα οικεία στους μαθητές από την ατομική τους εμπειρία (αγωνία της πρώτης μέρας, φόβος του άγνωστου σχολείου), αλλά και αντιλήψεις και πρακτικές που ανήκουν οριστικά στο παρελθόν.
- **Ενότητες**→1^η : «Με τα μαγικά πάντα μάτια...είπε ο δάσκαλος και έδειξε τη βίτσα»→ Η πρώτη μέρα στο δημοτικό σχολείο, 2η: «Από το Δημοτικό Σκολεϊό...όποιος δεν έχει αυγό ας φέρει βούτυρο»→Η εφαρμογή της αυστηρής «Νέας Παιδαγωγικής» από το δάσκαλο της τετάρτης τάξης

Ερμηνευτική προσέγγιση

Περιεχόμενο-θέματα του κειμένου

- **Η Νέα Παιδαγωγική**→ πρόκειται για μια νέα παιδαγωγική μέθοδο, σύμφωνα με την οποία τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από τις εμπειρίες και τις αισθήσεις τους→βάση της μάθησης η εμπειρία και η πράξη→σχολείο = εργαστήριο→ αυτενέργεια μαθητή, ο

δάσκαλος καθοδηγητής. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές αφομοιώνουν καλύτερα τις νέες γνώσεις. Η Νέα Παιδαγωγική μέθοδος όμως αφορούσε και τις σχέσεις των μαθητών με τους δασκάλους τους. Ο δάσκαλος στεκόταν με αγάπη και κατανόηση απέναντι στην ευαισθησία των παιδιών, ακόμη και στα παιχνίδια ή τις αταξίες τους, και ανέπτυξε πιο ουσιαστικές σχέσεις και επικοινωνία με τους μαθητές του. Νέα Παιδαγωγική= αντίθετη στη βία, ελεύθερη έκφραση απόψεων, συνεργασία. Αντίθετα, ο δάσκαλος συμπεριφέρεται με σκληρότητα, χρησιμοποιεί βία, είναι αυταρχικός, επιβάλλει βάναυσες και απάνθρωπες ποινές→αυστηρή και άγρια μέθοδος διαπαιδαγώγησης. Αν και αναγγέλλει ότι θα εφαρμόσει τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους, στην πράξη δεν τις εφαρμόζει. Είχε παρεξηγήσει το νόημα της Νέας Παιδαγωγικής και το είχε προσαρμόσει στις δικές του λανθασμένες μεθόδους διδασκαλίας. Ακολουθούσε τις μεθόδους της Ν.Π., αλλά μόνο ως προς το διδακτικό μέρος και δε λάμβανε υπόψη του τον ψυχισμό των μαθητών→εκμεταλλευόταν την εξουσία που του είχε ανατεθεί από τους γονείς και ξεσπούσε πάνω στα παιδιά.

- **Παλαιότερες παιδαγωγικές μέθοδοι:**

Τόσο η αντίληψη και η νοοτροπία του πατέρα για την απόλυτη δικαιοδοσία του δασκάλου απέναντι στο μαθητή-παιδί, όσο και η παιδαγωγική μέθοδος που εφαρμόζει ο δάσκαλος είναι εντελώς παρωχημένες (=ξεπερασμένες) αντιλήψεις και πρακτικές σήμερα. Για μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, κυρίως στις μεγαλύτερες ηλικίες, αυτές οι αντιλήψεις και πρακτικές είναι κομμάτι της παιδικής τους ζωής. Αξίζει να προσέξουμε την εικόνα του δασκάλου-διαβόλου που σχηματίζει ο μικρός μαθητής την πρώτη φορά που τον βλέπει, και κυρίως η βαναυσότητα με την οποία φέρεται στους μαθητές του ο δάσκαλος της τετάρτης τάξης. Η «Νέα Παιδαγωγική» που πρόσβευε ο δάσκαλος ήταν μια συντηρητική και απαρχαιωμένη μέθοδος διδασκαλίας→εκφοβισμός, απειλές, ξύλο, κλίμα τρόμου, απαγόρευση αταξίας και γέλιου, αυστηρή πειθαρχία, αυταρχική και καταπιεστική συμπεριφορά δασκάλου προς μαθητές

- **Σχέσεις παιδιών-γονέων**→ Τρυφερή και ευαίσθητη στάση της μάνας, η οποία προσπαθεί να εμψυχώσει και να στηρίξει το μικρό παιδί στη νέα εμπειρία της ζωής του κρεμώντας στο λαιμό του το χρυσό σταυρουδάκι της βάφτισης και δίνοντάς του να μυρίζει ένα κλωνί βασιλικό. Από την άλλη βλέπουμε την αυστηρή και ψυχρή στάση του πατέρα του→δυναμικός, σοβαρός, αλλά ποτέ δεν έχει δείξει την παραμικρή τρυφερότητα στο γιο του. Έτσι, όταν τον χαϊδεύει για πρώτη φορά την ημέρα που τον συνοδεύει στο σχολείο, ο μικρός μένει έκπληκτος και απορεί. Η

ξαφνική και απρόσμενη κίνηση τρυφερότητας του πατέρα αντί να τον αποφορτίσει (=να τον χαλαρώσει), τον τρομάζει και τον κάνει να αισθανθεί σύγχυση, διότι κάτι τέτοιο δεν έχει ξανα συμβεί→παλαιότερη αντίληψη αγωγής→οι γονείς και ιδιαίτερα ο πατέρας αποφεύγουν τις εκδηλώσεις αγάπης και τρυφερότητας απέναντι στα παιδιά τους, τα κρατούν σε απόσταση και τους επιβάλλουν πειθαρχία→μοντέλο πατριαρχικής οικογένειας, όπου ο πατέρας είναι ο απόλυτος κυρίαρχος και εξουσιαστής όλων και ποτέ δεν εκφράζει συναισθήματα. Δίνει βαρύτητα στην ηθική διαπαιδαγώγηση του παιδιού κι όχι στα γράμματα που θα μάθει.

- **Συναισθήματα παιδιού**→ανάμεικτα: νιώθει χαρά και ανυπομονησία να ζήσει την καινούργια εμπειρία αλλά και ανησυχία, περήφανος που πηγαίνει στο σχολείο, από την άλλη νιώθει φόβο για τον άγνωστο κόσμο του σχολείου, αγωνία και ανασφάλεια με την επισημότητα της προετοιμασίας. Η μάνα τον στηρίζει συναισθηματικά, ενώ η παρουσία του πατέρα του δίνει την αίσθηση της στήριξης και της προστασίας. Επίσης φοβάται όταν ο πατέρας δίνει στον δάσκαλο το ελεύθερο να του δίνει ξύλο. Απέναντι στον δάσκαλο νιώθει φόβο και τρόμο.

- **Χαρακτηρισμός προσώπων**

Μητέρα→σοβαρή, στοργική, τρυφερή, προστατευτική

Πατέρας→αυστηρός, δυναμικός, ντρέπεται να δείξει αγάπη στο παιδί του, σκληρός γιατί αναγνωρίζει στο δάσκαλο τη δικαιοδοσία να δέρνει το μικρό παιδί όσο θέλει, πατέρας-αφέντης, τυπικός, απόμακρος, παλαιών αρχών

Δάσκαλος→αυταρχικός, σκληρός, βίαιος, άγριος και βάνουσος, κακός παιδαγωγός, ανάξιος λειτουργός της εκπαίδευσης, πονηρός και αναξιοπρεπής καθώς ζητά από τους μαθητές του να του φέρνουν φαγητό→εξευτελίζεται με την επαιτεία. Δε νιώθει αγάπη για τα παιδιά, δεν προσπαθούσε να τους εξηγήσει και να τους εμψυχήσει τις αρχές της ηθικής, της αρετής, δεν προσπαθούσε να αγγίξει την ψυχή τους, αλλά ήθελε με τη βία, το φόβο και την απειλή να τους μετατρέψει σε υπάκουα και άβουλα όντα.

Παιδί→σοβαρό, ανήσυχο πνεύμα, ευαίσθητο

Αφηγηματικές τεχνικές

- Αφηγητής→ομοδιηγητικός (δραματοποιημένος), αφηγείται σε α' πρόσωπο, συμμετέχει στα δρώμενα ως βασικό πρόσωπο
- Αφηγηματικός χρόνος→γραμμική αφήγηση, παρουσιάζει τα γεγονότα με τη σειρά που έγιναν. Χώρος το Ηράκλειο της Κρήτης και χρόνος η παιδική ηλικία των έξι περίπου χρόνων του συγγραφέα (1889-1890).
- Ειρωνεία, σαρκασμός, χιούμορ→ σε αρκετά σημεία υπάρχει ειρωνεία, σαρκασμός αλλά και χιούμορ απέναντι στη στάση του δασκάλου, που υποτίθεται ότι φέρνει τη Νέα Παιδαγωγική (π.χ. οι μαθητές νομίζουν ότι είναι η γυναίκα του).
- Εκφραστικά μέσα→ πολλές εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, ασύνδετα. Μεταφορές→ «Μια μέρα έδεσα κόμπο την καρδιά μου, «Με τα μαγικά πάντα μάτια, με το πολύβουο, γεμάτο μέλισσες μυαλό», «το κρέας δικό σου, τα κόκαλα δικά μου», παρομοίωση→ «ήμουν σαν ένα μικρό καταστολισμένο σφαγάρι», προσωποποίηση→ «Είχε φέρει μαζί του τη Νέα Παιδαγωγική. Θαρρούσαμε πως θα 'ταν καμιά νέα γυναίκα και την έλεγαν Παιδαγωγική».
- Ύφος→απλό, άμεσο (α' πρόσωπο), ειρωνικός τόνος με χιουμοριστικά στοιχεία, γοργό (μικροπερίοδος λόγος)
- Γλώσσα→απλή, δημοτική, με πολλά ιδιωματικά στοιχεία, δηλαδή στοιχεία της κρητικής διαλέκτου (π.χ. τυλιγαδίζουν, αντρειευούμεν, μυρίζουμαι, κλπ.)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Βρείτε βιογραφικά στοιχεία για τον συγγραφέα
<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=node&cnode=461&t=196>
2. Διαβάστε το διήγημα της Κατίνας Γ. Παπά, «Η εκδρομή του Δημητρού» και συγκρίνετε τους δύο δασκάλους.
http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A107/391/2586,21844/extras/texts/index06_02_parallilo_papa.html
3. Βρείτε διαφορές στην ελληνική εκπαίδευση παρατηρώντας τις φωτογραφίες από το παρελθόν

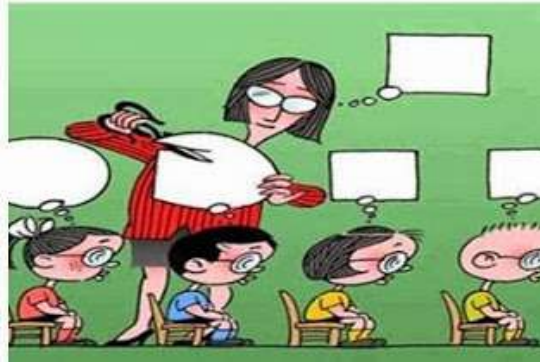

4. Στα παράλληλα κείμενα βρείτε ομοιότητες με τις παιδαγωγικές μεθόδους που περιγράφει ο Ν. Καζαντζάκης στη «Νέα Παιδαγωγική». Εντοπίζετε περιπτώσεις δασκάλων που αποτελούν εξαιρέσεις; Να τους περιγράψετε.
"Τα μέρη του .. λόγου" - "Τώρα θα δεις .."- «Ο κύριός μου» - «Τα δεκατέσσερα παιδιά» (Υπάρχουν στις παρακάτω σελίδες)

5. ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ: <https://www.youtube.com/watch?v=RzWh9CRzaTo>
Another Brick in the Wall Part 2 του συγκροτήματος **Pink Floyd**

We don't need no education
We don't need no thought control
No dark sarcasm in the classroom
Teachers leave them kids alone
Hey! Teachers! Leave them kids alone!
All in all it's just another brick in the wall.
All in all you're just another brick in the wall.

Αφού παρατηρήσετε και την παρακάτω γελοιογραφία, αναλύστε σε μια παράγραφο το μήνυμα που στέλνει το τραγούδι;

6. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ: **ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΧΟΡΩΔΙΑΣ**

7. Σας αρέσει το σχολείο της Σουηδίας, που βλέπετε στις εικόνες και περιγράφεται στο κείμενο και γιατί;

Ένα καινούργιο σχολικό σύστημα στη Σουηδία εξαφανίζει τη σχολική αίθουσα όπως τη γνωρίζαμε και την αντικαθιστά μ' ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει την "περιέργεια και τη δημιουργικότητα" των μαθητών.

Η αρχιτέκτονας Rosan Bosch σχεδίασε έτσι το σχολείο ώστε τα παιδιά να μπορούν να εργάζονται ανεξάρτητα σε ανοιχτούς χώρους καθώς χαλαρώνουν, ή να πηγαίνουν στο "χωριό" για να δουλέψουν σε ομαδικά σχέδια εργασίας.

Όλη η επίπλωση του σχολείου, που μοιάζει με τυχαίες γραμμές σε χαρτί, επιχειρεί να βοηθήσει τους μαθητές να εμπλακούν σε συζητήσεις καθώς θα εργάζονται σε σχέδια εργασίας.

Το σχολείο είναι μη-παραδοσιακό με κάθε έννοια: δεν υπάρχουν βαθμολογίες και οι μαθητές μαθαίνουν μέσα σε ομάδες, που δεν σχηματίζονται απαραίτητα με βάση την ηλικία.

http://kallipolites.blogspot.gr/2013/11/blog-post_22.html

1. "Τα μέρη του ... λόγου"

«...Στην ψηλή δασκαλοκαθέδρα ξάνοιξα να γέρνει καμπουριασμένος ένας ξεραγκιανός κ' ένας ασκημομούτρης, που άγριες έριχνε ολόγυρα ματιές... Ένας ξερόβηχας συχνά του τον έκοβε το λόγο. Με πολύ θόρυβο έφτυνε, θορυβούσε περισσότερο κάθε φορά που θύμωνα. Στεκόταν μπροστά στο δάσκαλο ορθό το φτωχό μαθητούδι και τον έβλεπε, καθώς το πουλάκι το φίδι που πετρώνει.

- "Απόδος, ω κατάρατε, τα πορθμεία! Βόα, ει τούτο σοι ήδιον, ω Χάρων". Ποίον μέρος λόγου είναι εκείνο το "τα";

- Αντωνυμία! τρεμοψιθύρισε ο μαθητής.

- Ούζω να χαθείς, κουρουνιασμένε! Αντωνυμία, βρε!

Και τινάχτηκε φοβερός. Το παιδί στάθηκε βουβό και ξακολούθησε να τρέμει. Τέλος πάντων θάρρηψε κι είπε! Όνομα!

- Όνομα! Όνομα! Όνομα! Θεομπαίχτη!

Κατέβηκε από τη δασκαλοκαθέδρα, όρμησε, άδραξε απ' το αυτί το παιδί, του χτύπησε το κεφάλι στον τοίχο, ξεφώνισε:

- Άρθρον, βρε, άρθρον! Μάθε, κακομοίρη, για να γίνεις άνθρωπος. Πρέπει να λιώσει το βρακί σου στην καρέκλα από το διάβασμα... Παιχνίδια, ε!

Όταν επιτέλους άφησε το αυτί του παιδιού, είδα πως τα νύχια του δασκάλου είχαν σημειώσει στο αυτί του μαθητή ματωμένα χνάρια. Μα έτσι θα γινόμαστε ως το τέλος καλοί άνθρωποι.

Έξαφνα πλησιάζει σ' άλλο παιδί καθισμένο εκεί κοντά μου.

- Πού είναι η εξήγησίς (κάποια σχολική εργασία) σου;

- Δα...δα...σκαλε, αποκρίθηκε τραυλίζοντας ο γείτονάς μου, την...την...την ...ξέχασα στο σπίτι.

- Γρήγορα γονατιστός πάνω στο θρανίο.

Και χραπ! Επικυρώνεται η δικαστική απόφαση μ' ένα γοργό μεγαλόπρεπο φτύσιμο κατάσταυρα στο πρόσωπο του ξεχασμένου μαθητή.

Και με μια ματιά ιεροεξεταστική ριμμένη σ' όλους μας απ' άκρη σε άκρη διακήρυξε:

-Θα σας λιώσω στο ξύλο, διαβόλοι! Τι νομίζετε! Θα σας αφήσω να κάνετε ό,τι θέλετε! Γράμματα! Γράμματα! Να μάθετε γράμματα!...».

Κωστής Παλαμάς, «Το σχολειό και το σπίτι», εκδ. Γκοβόστη.

2. "Τώρα θα δεις ..."

Το σχολειό μόνιμος βραχνάς αλλά και καταφύγιο. Γιατί όταν δεν είχε σχολειό, είχε δουλειά στο μαγαζί, θελήματα στο σπίτι. Μόνο που στο σχολειό έπρεπε να είσαι πάντα διαβασμένος και προσεχτικός, γιατί διαφορετικά έπεφτε ραβδί. Αυτά τα αναθεματισμένα μέρη του λόγου.

- Πόσα είναι, Κούκο; ρώτησε την ημέρα εκείνη ο Τζαναβάρας και ήμουν βέβαιος ότι ευχόταν να μην τα ξέρω για να με λιανίσει.

- Δέκα.

- Για πες τα...

- Άρθρο, όνομα ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, πρόθεση...

- Αυτά είναι έξι, δεν είναι δέκα. Τι τα 'κανες τ' άλλα; Φτου κι απ' την αρχή:

- Άρθρο, όνομα ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα...

- Τώρα τα 'βγαλες πέντε! Είσαι με τα καλά σου;

- Όρθιος, εκεί με τους άλλους!

Ευτυχώς που υπήρχε παρέα, η οποία έφτασε στο τέλος να είναι αριθμητικά μεγαλύτερη από τα μέρη του λόγου.

- Γιατί δε διαβάσατε, ρε; τσίριξε. Τσιμουδιά.

Από ένα αστραφτερό χαστούκι στον καθένα. Και καθώς το δεχτήκαμε όλοι περίπου ατάραχοι, μας περνάει και δεύτερο χέρι από το άλλο μάγουλο. Και κάποια στιγμή βγάζει αφηνιασμένος τη λουρίδα και μας λιανίζει τα πόδια.

- Αύριο να μου το 'χετε γράψει είκοσι φορές στο τετράδιο και να το ξέρετε φαρσί!

Δημήτρης Γκιώνης.

3. Ο κύριός μου (Η παιδαγωγική της αποδοχής και της αγάπης.)

Η πέμπτη δημοτικού έστεκε όρθια μπροστά του.

— Καλημέρα, είπε. Είμαι ο δάσκαλος σας.

— Και πώς σε λένε, ρε;

Ο δάσκαλος με τα μάτια έψαξε να βρει τη φωνή. Ο μαθητής είχε κοντοκουρεμένο μαλλί και το πρόσωπο του ήταν πασαλειμμένο σκόνη και μύξες.

Ο δάσκαλος τον πλησίασε κι έκανε να του χαιδέψει το κεφάλι, όμως το αγόρι τραβήχτηκε προς τα πίσω.

— Και σένα πώς σε λένε;

— Πασχάλη, ρε.

— Εμένα με λένε Γιώργο. Χαίρω πολύ, Πασχάλη Ρε.

— Πασχάλη, χωρίς Ρε.

— Συγγνώμη, νόμιζα πως Ρε είναι το επώνυμο σου.

— Πασχάλη με λεν, βροντοφώναξε το αγόρι. Πασχάλη Στέργιου.

Ο καινούριος δάσκαλος ήταν ψηλός, γεροδεμένος και όμορφος, καλά καλά ούτε τριάντα χρονών. Ήρεμος

Ο Πασχάλης συνέχισε:

— Χάπια πίνεις;

Η ερώτηση έμεινε ξεκρέμαστη. Τι να 'θελε να πει ο πιτσιρικάς;

— Όχι, του απάντησε ο δάσκαλος.

— Κι ο άλλος δεν έπινε χάπια, όμως στο τέλος. Τα παιδιά γέλασαν.

— Και τι θα κάνεις χωρίς χάρακα;

Άλλη ερώτηση του Πασχάλη που μπέρδευε το δάσκαλο.

— Και τι σχέση έχει ο χάρακας με τα χάπια; Ένα κορίτσι, ψηλό για την τάξη του, μελαχρινό με κοκάλινες πεταλούδες στα μαλλιά, σήκωσε το χέρι να μιλήσει:

— Με λένε Ειρήνη. Ο άλλος μας δάσκαλος όλο χτυπούσε το χάρακα πάνω στην έδρα και φώναζε «σκασμός», ώσπου έσπασε στα δυο ο χάρακας. Με το χάρακα βαρούσε τον Πασχάλη. Στο τέλος όλο χάπια έπινε.

— Εγώ δε θα χρειαστώ χάπια, ούτε και χάρακα.

— Πιάσ' τ' αυγό και κούρευ' το, τον προκάλεσε ο Πασχάλης. Άντε γεια.

Κούνησε το χέρι του και βγήκε με το πάσο του από την τάξη.

Ο δάσκαλος δεν τον εμπόδισε. Ήταν η πρώτη σύγκρουση.

...

Ο δάσκαλος κρατούσε στο κάθε χέρι από μια μεγάλη φουσκωμένη σακούλα, ανέβηκε στο βάθρο και τις ακούμπησε κάτω από το μαυροπίνακα.

— Τι 'ναι τούτες οι σακούλες; παραξενεύτηκαν οι μαθητές κι έτριξαν τα θρανία. Ο Πασχάλης ψιθύρισε στο Λευτέρη:

— Αλλού γι' αλλού ο άνθρωπος...

Ο δάσκαλος κάθισε στην έδρα του, έκανε να μιλήσει, δε μίλησε, σηκώθηκε, προχώρησε ως την άκρη του βάρου και τότε είπε:

— Παιδιά μου, σήμερα θα κλέψω λίγη ώρα από το μάθημα ιστορίας γιατί έχω να σας πω κάτι σημαντικό. Οι μαθητές τέντωσαν τ' αυτιά τους. Ούτε ένα κιχ.

— Σας έφερα βιβλία. Όχι σχολικά. Βιβλία που έγραψαν συγγραφείς για παιδιά, παραμύθια και μυθιστορήματα. Τα διάβαζα όταν ήμουν μαθητής του δημοτικού και του γυμνασίου. Θα σας τα μοιράσω κι αν θέλετε τα διαβάζετε. Λέω ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ, γιατί τα εξωσχολικά βιβλία δεν πρέπει αναγκαστικά να τα διαβάζετε. Όλη σας η μέρα είναι γεμάτη ΠΡΕΠΤΕΙ. ΠΡΕΠΤΕΙ να σηκωθείτε νωρίς το πρωί για να πάτε σχολείο, ΠΡΕΠΤΕΙ να διαβάσετε ιστορία, γεωγραφία, συντακτικό, ΠΡΕΠΤΕΙ να λύσετε τις ασκήσεις των μαθηματικών, ΠΡΕΠΤΕΙ να είστε υπάκουοι, φρόνιμοι, προσεκτικοί την ώρα του μαθήματος, ΠΡΕΠΤΕΙ, ΠΡΕΠΤΕΙ, ΠΡΕΠΤΕΙ... Αμάν! Ε λοιπόν, το εξωσχολικό, ένα μυθιστόρημα, λόγου χάρη, δεν είναι ένα ΠΡΕΠΤΕΙ, αλλά ένα ΘΕΛΩ. ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ το ξεφυλλίζετε και το διαβάζετε, ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ πηδάτε σελίδες κι αν δε σας διασκεδάζει το παρατάτε. Το εξωσχολικό βιβλίο είναι παιχνίδι, κανένας δεν πρόκειται να σας βαθμολογήσει.

— Την άλλη βδομάδα θα παρακολουθήσει το μάθημα των ελληνικών ο σχολικός σύμβουλος κι απο-φάσισα, έτσι ξαφνικά, να βάλω στους μαθητές μου να διαβάσουν, ή μάλλον να παίξουν, Τον Νεκρού Αδερφού, το δημοτικό τραγούδι. Δεν ήξερα πώς να τα καταφέρω. Το διάβασα πρώτα εγώ, ολόκληρο παρακαλώ, κι όλο περίμενα κάποια αντίδραση βαρεμάρας ή ανυπομονησίας. Ε λοιπόν, μ' άκουγαν σιωπηλοί. Μόνο στο τέλος σφύριξε ο ψηλός, αλλά μάλλον επαινετικό ήταν το σφύριγμα του. Κι ύστερα βούτηξα στα βαθιά νερά. Μοίρασα τους ρόλους. Αφηγητής, είπα, θα είναι ο Τάκης, και δεν είπε όχι ο μάγκας, ούτε σφύριξε, κι έπειτα, αποφασιστικά, είπα να κάνει ο Πασχάλης τον Κωνσταντή. Να τον έβλεπες, Ελένη, πώς κοκκίνισε! Διάλεξα μια μικρή, η αλήθεια, λίγο συνεσταλμένη, τη Φωτεινή, να κάνει τη μάνα κι εκείνη έβαλε τα κλάματα, δεν ήθελε. Κι αμέσως πετάχτηκε η Ειρήνη, αυτή κι αν ήθελε! Την Αρετή θα την παίξει η Μαρία του φούρναρη....

Και ο σχολικός σύμβουλος, ο κύριος Μάριος Χρηστίδης, έδωσε θερμά συγχαρητήρια στο δάσκαλο:

— Ο τρόπος που προσέγγισαν οι μαθητές το δημοτικό τραγούδι ήταν λίαν επιτυχής. Το μάθημα έγινε παιχνίδι και το παιχνίδι γνώση. Ό, τι καλύτερο η συλλογική εργασία στο σχολείο.

4. Τα δεκατέσσερα παιδιά

Ο Ν. Βρεττάκος αφιερώνει το παρακάτω ποίημα «Στη γυναίκα με το τσακισμένο χέρι» σε μια καθηγήτρια που υπηρετεί σ' ένα φτωχό ορεινό χωριό της Ηπείρου, το Καλέντζι.

«...Εν αρχή ην η αγάπη...» μελωδούσε γιομίζοντας
το γυμνό σου δωμάτιο μια παράξενη άρπα,
καθώς σ' έπαιρνε ο ύπνος και το χέρι σου, κρύο,
σαν κλωνί λεμονιάς σε νεκρό, αναπαύονταν
πάνω στο στήθος σου. Κι έβλεπες
πως άνοιγε τάχα μια πόρτα στον ύπνο σου.
Πως μπαίνουν τα δεκατέσσερα παιδιά λυπημένα
και στεκόντουσαν γύρω σου. Τα μάτια τους θύμιζαν
σταγόνες σε τζάμια: «Έλεος! Έλεος! Έλεος!...»
τινάζοντας τη βροχή και το χιόνι από πάνω τους,
τα ζύγιαζες με το βλέμμα σου σα να' θελες να τους κόψεις
την ευτυχία στα μέτρα τους, ενώ η άρπα συνέχιζεν
απαλά μες στον ύπνο σου: «... Ό, τι θέλει κανείς
μπορεί να φτιάξει με την αγάπη. Ήλιους κι αστέρια,
ροδώνες και κλήματα...». Αλλά εσύ προτιμούσες
μποτιτίσες φοδραρισμένες με μάλλινο,
πουκάμισα κλειστά στο λαιμό -
γιατί φυσάει πολύ στο Καλέντζι!
Έβλεπες πως ράβεις με τα δυο σου χέρια,
έβλεπες πως ζυμώνεις με τα δυο σου χέρια
κι ονειρευόσουν πως μπαίνεις στην τάξη
με δεκατέσσερις φορεσιές,
με δεκατέσσερα χριστόψωμα στην αγκαλιά σου.

Αλλά ξύπναγες το πρωί κι άκουγες που έβρεχε.
Σε δίπλωνε σα μια λύπη τ' αδιάβροχό σου
κι ο δρόμος για το σχολειό γινόταν πιο δύσκολος.
Βάδιζες κι είχες σκυμμένο το πρόσωπο
σαν να 'ταν κάποιος απάνω σου και να σ' έκρινε
για τ' άδεια σου χέρια. Σαν να 'φταιγες μάλιστα,
σ' όλη τη διαδρομή σε μπάτσιζε το χιονόνερο.

Έμπαινες στο σχολειό κι όπως τ' αντίκριζες
μοιραζόταν σε δεκατέσσερα χαμόγελα το πρόσωπό σου.

Θυμόσουν πως η αγκάλη σου ήταν μισή
κι ανεβαίνοντας πάνω στην έδρα σου
άνοιγες τη λύπη σου και τα σκέπαζες,
όπως ο ουρανός σκεπάζει τη γη.

Ώρα 8 και 20 ακριβώς.

Το μάθημα αρχίζει κανονικά.

Εσύ πάνω απ' την έδρα και απ' αντίκρου σου ο Χριστός,
απαλός και γλυκός μες στο κάδρο του,

δίνετε τα χέρια πάνω από τα κεφάλια τους
να τους κάμετε μια σκέπη από ζεστασιά,
γιατί σας ήρθανε και σήμερα μουσκεμένα
κι η λύπη περπατάει μες στα μάτια τους,
όπως ο σπουργίτης πάνω στο φράχτη.

Το καλαμπόκι δεν ψώμωσε το περσινό καλοκαίρι
κι ακούς το ψωμάκι που κλαίει μες στις μπόλιες τους.

Ώρα 10 και 20'. Το μάθημα συνεχίζεται.

Οι σπουργίτες σου χτυπούν τα φτερά τους.

Το μολύβι πεθαίνει ανάμεσα στα κοκαλιασμένα τους δάχτυλα.

Η καρδιά σου είναι τώρα μια στάμνα σπασμένη.

Τα λόγια σου βγαίνουν αργά, σα μια βρύση που στέρεψε:

«Ο μέγας Αλέξανδρος... Ο μέγας Αλέξανδρος...

Ο μέγας Αλέξανδρος...».

Τα δάχτυλά σου είναι πέντε. Τα μέτρησες δέκα φορές.

Τα δάχτυλά σου είναι πέντε. Μετράς το ένα χέρι σου

- τ' άλλο σου βρίσκεται τυλιγμένο σε συννεφιά -

τα δάχτυλά σου είναι πέντε. Σηκώνεις το πρόσωπο,

κοιτάζεις τη στέγη, κάνεις πως σκέφτεσαι,

σκύβεις πάλι στην έδρα, ξεφυλλίζεις τον Αίσωπο,

κατεβαίνεις και γράφεις στο μαυροπίνακα,

κοιτάζεις τον ουρανό απ' το παράθυρο,

γυρίζεις το κεφάλι σου αλλού,

δεν μπορείς άλλο παρά να κλάψεις.

Παίρνεις το μαθητολόγιο στα χέρια σου,

κάτι ψάχνεις να βρεις, το σηκώνεις διαβάζοντας

και σκεπάζεις το πρόσωπό σου.

Νικηφόρος Βρεττάκος.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σας γεννάει το ποίημα αυτό;

Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΟΥ (Κ. ΠΑΠΠΑ)

Σήμερα τα πράγματα ήτανε δύσκολα για το Δημητρό. Η μητέρα του ερχότανε αργά, η γειτόνισσα έλειπε, σαπούνι δεν είχε, η ώρα έφευγε, κι ως τόσο αυτός, αύριο το πρωί στις εφτά έπρεπε να 'ναι έτοιμος, με ποδιά καθαρή και το δεματάκι με το φαΐ του στο χέρι.

Για το φαΐ δεν τον έμελλε και τόσο· «πού σε ξέρει ο άλλος τί τρως και τί δεν τρως»! εκείνο που τον επείραζε ήτανε η ποδιά.

— «Η συγκέντρωσις θα γίνει εις την αυλήν του σχολείου. Θα έλθετε όλοι καθαροί και τακτικοί και με το καλάθκι σας ο καθείς με το φαγητόν του».

Και τα μάτια του δασκάλου, όταν έλεγε «θα έλθετε καθαροί» έπεσαν ακριβώς στην ποδιά του Δημητρού.

Αν η μητέρα του σχόλαινε ενωρίτερα, τί ανάγκη θα είχε; Θα του καθάριζε ωραία την ποδιά του, κι αυτός πρώτος και καλύτερος θα 'φτανε αύριο στο σχολειό.

Αλλά έλα που σχολούσε αργά απ' το εργοστάσιο, κι όσο να 'ρθει τόσο δρόμο στο σπίτι ενύχτωνε. Πότε θα πρόφτανε να την πλύνει; Κι αν δεν εστένωνε; Ο Δημητρός άνοιξε διάπλατα τα μάτια του από αγωνία. Ήτανε ένας μήνας, που την περίμενε αυτή την εκδρομή, κι αν δεν επήγαινε θα 'σκαζε.

Δεν επήγε ποτέ του εκδρομή, και του φαινόταν πολύ μεγάλο πράμα. Και μη δεν ήτανε κι' όλας;

Δέντρα, πράσινη γης, νερά τρεχούμενα, αγέρας, βουνό, ελευθερία. Τούμπες και πηδήματα και φωνές, κι ο δάσκαλος εκεί μπροστά, να σε βλέπει και να μη λείει τίποτες· να μη σου τραβάει τ' αυτί και να μη σου μετράει δεκαοχτώ τσουχτερές χαρακιές στη σειρά απάνω στην παλάμη σου.

Και το πιο παράξενο, να χαμογελάει!

Μα αυτό ίσα-ίσα ήτανε, που δεν το χωρούσε το κεφάλι του Δημητρού, κι ας το λέγανε όλα τα παιδιά, που πήγανε και πέρσυ εκδρομή με το δάσκαλο. Ο Πανούτσος μάλιστα πήρε και όρκο. «Ο δάσκαλος χαμογελάει! αλήθεια σου λέω, μα το σταυρό!» κι ο Πανούτσος φίλησε το σταυρό, που έκανε με τα δάκτυλά του· «Ο δάσκαλος χαμογελάει! τον είδαμε με τα μάτια μας».

Και ο Δημητρός συλλογίστηκε το δάσκαλό του, που έμπαινε κάθε μέρα στην τάξη κατσουφιασμένος κι άγριος, σα να τον έδερνε κάθε πρωί ο πατέρας του.

Δε θυμάται να γέλασε ποτέ.

— «Διατί εφόνευσεν ο Ηρακλής τας Στυμφαλίδας όρνιθας;»

— «Για να γεμίσει προσκέφαλα με τα πούπουλα», φώναξε ο Πανούτσος.

Τα παιδιά γέλασαν, μα ο δάσκαλος σούφρωσε τα φρύδια του. Κατέβηκε άγριος από την έδρα κι έδωκε τέτοιο ξύλο στον Πανούτσο, που όλοι βουβάθηκαν.

Μόνο με το Ζακυθινό δε θυμώνει· θα πεις, αυτός είναι καλός μαθητής και τα λέει όλα με τη σειρά:

— «Και ο Θεός καταράστηκε τους πρωτοπλάστους και είπε στον Αδάμ να κερδίζει τον άρτον του με τον ιδρώτα του προσώπου του».

Τα φρύδια του δασκάλου ξεσούφρωσαν και το πρόσωπό του έγινε μαλακώτερο.

...«κι εσύ φείδι, να είσαι καταραμένο και να σέρνεσαι εις τους αιώνες με την κοιλίαν σου».

«Και πώς περπατούσε πρωτήτερα;» ρώτησε ο καημένος ο Δημητρός, μα έφαγε κι αυτός της χρονιάς του.

Και να σου ορκίζεται ο Πανούτσος, πως αυτός ο δάσκαλος αύριο θα χαμογελάει! Να το βλέπεις και να μη το πιστεύεις!

Ωστόσο η ώρα περνούσε κι ο Δημητρός δνεύρισκε ησυχία, βγήκε στην αυλή και τράβηξε ίσια κατά τη γειτόνισσα.

Μια μικρή κάθονταν στο κατώφλι, και έτρωγε με όρεξη το ψωμί της.

— Φιλίτσα! αι, Φιλίτσα, φώναξε από μακριά· «ήρθε η μητέρα σου;»

Η μητέρα της Φιλίτσας ήτανε φίλη με τη μητέρα του Δημητρού και πολλές φορές τον φρόντιζε, όταν έλειπε η δική του. Μα για κακή του τύχη έλειπε σήμερα κι αυτή.

— Τι τη θέλεις; ρώτησε η μικρή.

— Το και το, διηγήθηκε ο Δημητρός.

— Μπα! και δε σου την πλένω εγώ την ποδιά σου!

— Ξέρεις εσύ να πλύνεις ποδιά;

Αυτό δα έλειπε τώρα να 'ξερε κι η Φιλίτσα να πλένει! Μα πάλε, πού ξέρεις! Αυτές οι κοπέλες είναι επιδέξιες· ξέρουνε τόσα πράγματα, που δεν τα ξέρουμε μεις τα παιδιά!

— Φέρ' την ποδιά σου και θα δεις!

Ο Δημητρός τ' αποφάσισε· μια και δυο έβγαλε την ποδιά του και την παράδωκε στη Φιλίτσα.

Εκείνη την πήρε σοβαρή και τράβηξε ίσια κατά τη βρύση. Αλλά η βρύση ήτανε κλειστή και δεν άνοιγε εύκολα. Μα κι ο Δημητρός ήτανε άντρας· έδωσε, πήρε, την άνοιξε.

— Εσύ να κρατάς την ποδιά κάτω από τη βρύση κι εγώ να την πλένω.

Το νερό έτρεχε με ορμή και τους πιτσιλίζει πατόκορφα, μα ποιος πρόσεχε σε τέτοια· κι οι δυο ήτανε βυθισμένοι στη δουλειά τους.

Ύστερα τη στίψανε μέσα στις χούφτες τους και την κρεμάσανε σουφρωμένη στο σκοινί.

Η Φιλίτσα από τον ενθουσιασμό της μοίρασε το ψωμί της με το Δημητρό και κάθισαν κι οι δυο στο κατώφλι.

Η Φιλίτσα δεν πήγαινε ακόμα στο σχολείο κι ο Δημητρός της έκανε το σοφό. Για να τη διασκεδάσει της έκαμε απόψε και το δάσκαλο. Σηκώθηκε ορθός, κορδωθήκε φουσκωτός, όσο μπορούσε, κι αφού έσφιξε τη μύτη του δυνατά με τα δυο του δάχτυλα για να πετύχει καλύτερα τη φωνή του δασκάλου, άρχισε να ξεφωνίζει:

— Σιωπή, παρακαλώ! Σήμερα θα σας είπω διά τον τρίτον άθλον του Ηρακλέους, διά τον Ερυμάνθιον κάπρον.

Η Φιλίτσα το 'βρε πολύ διασκεδαστικό, όπως το 'λεγε με τη μύτη ο Δημητρός εκείνο το «ερυμάνθιον»· έσφιξε κι αυτή τη μυτίτσα της και ξεφωνίζει: «ερυμάνθιον»! «ερυμάνθιον»!

Μα σε λίγο κουράστηκε, άναψαν τα μαγουλάκια της της πόνεσε κι η μύτη της και ξανακάθησε στο κατώφλι.

Η μέρα έφευγε και ο ουρανός σκοτείνιαζε. Ένα ένα άρχισαν να φαίνονται τ' άστρια.

— Και τί χρειάζονται, Δημητρό, τ' άστρια; Σου το 'πε ο δάσκαλος;

— Ο δάσκαλος; και τί ξέρει ο δάσκαλος απ' αυτά;

Ο Δημητρός άρπαξε πάλι τη μύτη του:

«Οι αστέρες ανατέλλουσιν εξ ανατολών και δύουσιν εξ δυσμών», όχι, «και δύουσιν από δυσμών». Όχι, όχι, ούτε έτσι, στάσου να δεις, πώς το λέει: «οι αστέρες ανατέλλουσιν από ανατολάς και δύουσιν από δυσμάς», μάλιστα, έτσι το λέει.

— Και τί πα να πει «ανατέλλουσιν από ανατολάς και δύουσιν από δυσμάς;» Εσύ το καταλαβαίνεις;

— Εγώ λέω, που το σωστό είναι, πως μόλις νυχτώνει, ο Θεός ανάβει στον ουρανό ένα-ένα τα λυχναράκια του, για να βλέπουν τα πουλάκια όλου του κόσμου να γυρίζουν στις φωλίτσες τους. Αυτά τα λυχναράκια του Θεού είναι τα άστρια.

Και τα παιδιά, με τα μάτια καρφωμένα στο βαθύ ουρανό, μετρούσαν τα «λυχναράκια» ώσπου αποκοιμήθηκαν.

Την άλλη μέρα το πρωί βούιζε η γειτονιά από τα τσιρίσματα, τις φωνές και τα γέλοια των παιδιών, που ανυπόμονα περίμεναν στην αυλή, πολύ πριν της ώρας.

«Και πού τα βάζουν κάθε μέρα τα χέρια τους και τα πόδια τους αυτά τα παιδιά, που σήμερα δεν ξέρουν, πού να τα οικονομήσουν;» Συλλογίζονταν μια νέα γυναίκα, που παρακολουθούσε από το παράθυρό της την ανησυχία των μικρών.

Καθένας που έμπαινε δέχονταν τις φωνές και τα πειράγματα των αλλοιών.

— Ω! καλώς το Γιωργάκη! Τη νυχτικιά της νόνας σου σου ντύσανε σήμερα;

Ο Γιωργάκης, που φορούσε μια πλατειά και μακριά άσπρη μπλούζα μ' ένα λουρί στη μέση, κοκκίνισε όλος και σήκωσε τη μπλούζα του, για να τους δείξει, πως φορούσε και πανταλόνι.

Τα περισσότερα παιδιά ήτανε με τις ποδιές τους φρεσκοπλυμένες και φρεσκοσιδερωμένες, μα μερικά είχαν έρθει με τις φορεσιές τους, κι αυτά τραβούσανε όλα τα πειράγματα.

— Δε σου πάει και άσκημα το βρακί του πατέρα σου! Έλεγε ένα στεγνό ψηλό παιδί σ' ένα στρουμπουλό παιδάκι, που φορούσε ένα μακρύ και πλατύ πανταλόνι, που το έπνιγε. Εκείνο δεν εκατάλαβε και τον κύτταξε μ' απορία. Γιατί του έλεγε, πως ήτανε του πατέρα του, αφού ήτανε του αδερφού του του μεγαλύτερου;

Σε λίγο παρουσιάστηκε κι ο Πανούτσος, μα δεν ήτανε σαν πάντα γελαστός κι άταχτος.

Μπήκε σοβαρός κι αμίλητος μ' ένα βαρύ καλαθάκι στο χέρι κι έδειχνε πως δεν έπαιρνε σήμερα από αστεία. Τράβηξε ίσια σε μια απόμερη γωνιά της αυλής και δε λάβαινε μέρος στις φωνές και στα πειράγματα των παιδιών.

Σήκωνε με τρόπο το καπάκι του καλαθιού του, βουτούσε το χέρι του μέσα και ύστερα έγλειφε ένα ένα τα δάχτυλά του με τη σειρά. Η μητέρα του του είχε βάλει στο καλαθάκι κι ένα καλό κομμάτι μπακλαβά κι ο νους του Πανούτσου ήτανε κολλημένος εκεί.

Σε λίγο άνοιξε διάπλατη η βαρεία ξύλινη πόρτα και φάνηκε το μεγάλο αυτοκίνητο, που θα τους έπαιρνε.

Την ίδια ώρα παρουσιάστηκε κι ο δάσκαλος και παράγγειλε ν' ανεβούν.

Τα παιδιά ξεχύθηκαν όλα μαζί και με φωνές και γέλια πνιχτά στριμώχτηκαν, όπως μπορούσαν μέσα σ' αυτοκίνητο· ο δάσκαλος πήδησε τελευταίος κοντά στον οδηγό και τ' αυτοκίνητο ξεκίνησε. Στην αρχή σιγά, κι ύστερα με ταχύτητα· ένα πυκνό σύννεφο σκόνης σηκώθηκε από το δρόμο και σκέπασε τ' αυτοκίνητο που έφευγε ολοταχώς απάνω στο μακρύ ίσιο δρόμο όσο που χάθηκε. Την ίδια ώρα έφτανε λαχανιασμένος κι ο Δημητρός, από την άλλη μεριά του δρόμου. Φορούσε την ποδιά του καθαρή, μα στριφτή και καταζαρωμένη, όπως την είχε απλώσει αποβραδīs η Φιλίτσα. Είχε πάρει και το ψωμί του στην τσέπη του· μα στο δρόμο συλλογίστηκε, που ο δάσκαλος τους είχε πει: «και ο καθένας με το καλαθάκι του με το φαγητόν του».

Μη τον έβλεπε τώρα δίχως καλάθκι και τον έστελνε πάλι στο σπίτι του;

Ο Δημητρός δεν έχασε καιρό· έβγαλε το μαντήλι του, τ' άπλωσε απάνω στο δρόμο, έβαλε μέσα το ψωμί του, το 'δεσε στις τέσσερεις άκρες και κρατώντας από τους κόμπους το δέμα του —τί δέμα, τί καλάθκι το ίδιο έκανε— έτρεχε χαρούμενος κατά το σχολειό.

Τώρα δεν του 'λειπε τίποτα.

Τι ωραία, που θα περνούσε! Κανένας δε θα 'βλεπε το δέμα του. Έτσι που τα είχε καταφέρει στο δέσιμο, φαίνονταν φουσκωτό σα να είχε του κόσμου τα πράματα, ως και γλυκό μπορούσε να 'χε μέσα και φρούτα και τυρί.

Έφτασε μπροστά στο σχολειό.

Παναγία μου! η πόρτα ήτανε κλειστή από πάνω ως κάτω! και μια τέτοια ησυχία, που όμοιά της δεν είχε καταλάβει ποτέ ο Δημητρός. Σαν να πέθανε μονομιás όλος ο κόσμος και ν' απόμεινε αυτός μοναχός του.

Επάγωσε κι η πνοή του επιάστηκε.

Κοίταξε γύρω του· κανείς!

Μόνο η γειτόνισσα στέκονταν ακόμα στο παράθυρο και τον είδε.

— Άργησες! του φώναξε από το παράθυρο.

— Άργησα... είπε κι ο Δημητρός.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Βρείτε ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των δασκάλων στο παραπάνω διήγημα και στη *Νέα Παιδαγωγική* του Νίκου Καζαντζάκη.

ΤΟ ΞΥΛΟ ΒΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ;

Ακολουθεί μία ανοικτή επιστολή από το Δίκτυο για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Σωματικής Τιμωρίας στα Παιδιά που υπενθυμίζει σε όλους την αναγκαιότητα της μη βίαιης διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

Αφού μελετήσετε το κείμενο που ακολουθεί να παρουσιάσετε σε 1 παράγραφο τις απόψεις σας σχετικά με την αποτελεσματικότητα της σωματικής τιμωρίας ως τρόπου διαπαιδαγώγησης.

Ανοικτή Επιστολή στα Παιδιά, τους Γονείς και τους Εκπαιδευτικούς

Με αφορμή την 30η Απριλίου, Παγκόσμια Ημέρα κατά της σωματικής τιμωρίας των παιδιών, οι φορείς που συμμετέχουμε στο «Δίκτυο για την Πρόληψη και Καταπολέμηση

της Σωματικής Τιμωρίας στα Παιδιά» σας καλούμε να πάρετε μέρος στην προσπάθειά μας να βγάλουμε το ξύλο και κάθε μορφή βίας από τη ζωή μας, να μάθουμε να επικοινωνούμε με μη βίαιους τρόπους σε όλους τους χώρους όπου συνυπάρχουμε.

Οι σύγχρονες παιδαγωγικές επιστήμες τονίζουν ότι το ξύλο, όπως και η χρήση βίας γενικότερα, δεν κάνει καλό στα παιδιά. Αντιθέτως, βλάπτει την ψυχική τους ισορροπία, δεν τα συνεντίζει πραγματικά, προσβάλλει την προσωπικότητά τους, τα μαθαίνει να χρησιμοποιούν και τα ίδια τη βία για να επιβληθούν, ενώ μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε σοβαρές μορφές κακοποίησης τους. Αυτοί είναι και οι λόγοι για τους οποίους έχει αναπτυχθεί μια παγκόσμια κίνηση για την εξάλειψη της βίας από τη ζωή των παιδιών. Στην Ελλάδα, ο νόμος του 2006 για την αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια καθιστά σαφές ότι η σωματική τιμωρία σε βάρος των παιδιών δεν επιτρέπεται. Η χρήση της σωματικής τιμωρίας δεν επιτρέπεται ούτε στο σχολείο και στα ιδρύματα.

Ωστόσο, ο νόμος δεν αρκεί. Χρειάζεται να αλλάξουν και οι συνήθειές μας. Να δοκιμάσουμε άλλους τρόπους διαπαιδαγώγησης όπως το διάλογο, την κατανόηση, την υπομονή και την πειθώ. Να θέσουμε ξεκάθαρους κανόνες με συνέπειες οι οποίες όμως δεν θα προσβάλλουν την προσωπικότητα του παιδιού. Και το κυριότερο, με το παράδειγμά μας να πείσουμε τη νεότερη γενιά ότι η χρήση βίας δεν είναι ο κατάλληλος τρόπος για να αντιμετωπίζουμε τις δυσκολίες μας και να επιβαλλόμαστε.

Για να τα πετύχουμε αυτά, χρειάζεται να προσπαθήσουμε όλοι μας. Να συζητάμε, να συμφωνούμε ή να διαφωνούμε και, προπάντων, να εξηγούμε το πώς θα συνυπάρχουμε ειρηνικά.

Οι μεγαλύτεροι με το παράδειγμά μας και οι μικρότεροι με τους τρόπους μας, να επιδιώκουμε την τήρηση των κανόνων και την επίλυση των προβλημάτων μας, χωρίς να προσφεύγουμε στη βία, που μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για όλους.

Γιατί είναι δικαίωμα όλων των παιδιών αλλά και των μεγάλων, να μπορούμε να μεγαλώνουμε και να ζούμε ειρηνικά, χωρίς βία.

Για πολλά χρόνια στη χώρα μας μάθαμε να λέμε ότι «το ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο». Σήμερα, μπορούμε να υιοθετήσουμε ένα νέο σύνθημα:

«Το ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο. Ας βγει και από τη ζωή μας» !

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αφού αναφερθείτε στο περιεχόμενο του παραπάνω αποσπάσματος, να γράψετε και την προσωπική σας άποψη σχετικά με το θέμα.

Ο ΒΑΝΚΑΣ - ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ & ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΛΟΥΣΤΡΙΝΙΑ - ΕΙΡ. ΜΑΡΡΑ

Ο ΒΑΝΚΑΣ - ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ
& ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΛΟΥΣΤΡΙΝΙΑ - ΕΙΡ. ΜΑΡΡΑ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

BANKAS

- **Θέμα**→ Η παιδική βιοπάλη και οι σκληρές συνθήκες ζωής των παιδιών που αναγκάζονται να επιβιώσουν μόνο τους
- **Θεματικά κέντρα**
 - παιδική βιοπάλη, ορφάνια, φτώχεια, εργασία
 - η ανάγκη του παιδιού για αγάπη κ φροντίδα
 - σκληροί εργοδότες, αθώοι βιοπαλαιστές
 - δικαίωμα παιδιού να μεγαλώνει με ασφάλεια κ προστασία
- **Ενότητες**→ 1^η ενότ.: «Ο Βάνκας...μονάχα εσύ που απόμεινες»→ Η μοναξιά του Βάνκα και η απόφαση για το γράμμα στον παππού του, 2^η ενότ.: «Ο Βάνκας...τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές»→ Η αναπόληση της ξένοιαστης ζωής στο χωριό, 3^η ενότ.: «Ο Βάνκας αναστέναξε.....αγαπημένε μου παππού, έλα»→ Η σκληρή ζωή του Βάνκα στο σπίτι του αφεντικού του και η παράκληση στον παππού να τον πάρει, 4^η ενότ.: «Ο Βάνκας δίπλωσε το γράμμα....κουνώντας την ουρά του»→ Η αποστολή του γράμματος χωρίς προορισμό

Περιεχόμενο-ιδέες

- Στο διήγημα αυτό ο Τσέχωφ με ρεαλισμό και ευαισθησία επικεντρώνεται στο θέμα της παιδικής βιοπάλης. Επιπλέον, πολύ έντονη είναι η αντίθεση ανάμεσα στο σκληρό κ δυστυχισμένο παρόν και στο ευτυχισμένο παρελθόν. Κεντρικός ήρωας είναι ο Βάνκας, ένα μικρό και αθώο παιδί, το οποίο πέφτει θύμα κακομεταχείρισης και εκμετάλλευσης από το σκληρό αφεντικό του. Παραμονή Χριστουγέννων ο μικρός Βάνκας, νιώθοντας θλίψη και μοναξιά στο σπίτι του αφεντικού του στη Μόσχα, αναπολεί τις ευτυχισμένες μέρες που έζησε με τον παππού του στο χωριό.

- **Εύρημα συγγραφέα**→ ο αναγνώστης μαθαίνει για τη ζωή του Βάνκα με αφορμή το γράμμα που στέλνει στον παππού του, όπου κάνει λόγο για τον παρόν και το παρελθόν
- **Παιδική βιοπάλη**→απελπιστικές συνθήκες ζωής μικρού βιοπαλαιστή και η έντονη επιθυμία του να γυρίσει στο χωριό του
- **Εκμετάλλευση** ανήλικων παιδιών στην τσαρική Ρωσία του 19^{ου} αι. →οξύτατο, παγκόσμιο και διαχρονικό το κοινωνικό πρόβλημα της παιδικής βιοπάλης→εργάζονται κάτω από απάνθρωπες και επικίνδυνες συνθήκες, υποβάλλονται σε σωματικές και ψυχικές δοκιμασίες, ωριμάζουν αφύσικα και πρόωρα και κουβαλούν σ' όλη τη ζωή τους τα απωθημένα από την παιδική ηλικία την οποία δεν έζησαν. Καταπίεση εργοδοτών, περιφρόνηση, οίκτος συνανθρώπων, των οποίων η συμπαράσταση είναι περιστασιακή. Χρειάζεται να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη και να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα σε κοινωνικό και κρατικό επίπεδο.
- **Παραμονή Χριστουγέννων**→σε γιορτινές μέρες οι άνθρωποι νιώθουν πιο έντονα τη μοναξιά και τη δυστυχία τους καθώς και την ανάγκη να βρίσκονται κοντά στους δικούς τους και στη θαλπωρή του σπιτιού τους.
- **Ζωή στο χωριό-ζωή στην πόλη**→ Στο χωριό: ξένοιαστος ο Βάνκας, χαρούμενος, περιποίηση κοντά στα αγαπημένα του πρόσωπα, βόλτες με τον παππού στο δάσος, η ζωή του ήταν όμορφη γεμάτη ανεμελιά και παιχνίδι. Στη Μόσχα: αναγκάζεται να εργάζεται σ' ένα ιδιαίτερα εχθρικό περιβάλλον, το αφεντικό τον χτυπάει, ο φόβος είναι ο μοναδικός καθημερινός του σύντροφος, το φαγητό μόλις που φτάνει για να μπορεί να επιβιώνει. Η ξεγνοιασιά, το παιχνίδι, η οικογενειακή θαλπωρή, η χαρά, είναι άγνωστες έννοιες σ' αυτή τη δύσκολη, απάνθρωπη ζωή στη Μόσχα→δυστυχισμένος, αφόρητη ζωή.
- **Συναισθήματα Βάνκα (γενικά)**→πίκρα, απογοήτευση, απελπισία, νοσταλγία, παράπονο, μοναξιά, εγκατάλειψη, νιώθει απροστάτευτος. Αίσθημα αδικίας, εκμετάλλευσης, γίνεται αντικείμενο κοροϊδίας και γελοιοποίησης από το αφεντικό του. Μικρός βιοπαλαιστής, έρχεται αντιμέτωπος με τη σκληρή πραγματικότητα. Στην προλογική παράγραφο της επιστολής→δραματικό αδιέξοδο και απόγνωση.
- **Συναισθήματα του Βάνκα για τον παππού**→αγάπη, αφοσίωση, εμπιστοσύνη, τρυφερότητα, αδυναμία, νοσταλγία, πολλές καλές αναμνήσεις. Ο παππούς είναι το μοναδικό του στήριγμα, τον θεωρεί τη μοναδική του ελπίδα σωτηρίας

- Συναίσθημα που προκαλούνται στον αναγνώστη→ συγκίνηση και θλίψη. Η απελπισία και η απόγνωση του μικρού συγκλονίζουν. Η συμπεριφορά του αφεντικού προκαλεί θυμό, ενώ μια γλυκιά γαλήνη πλημμυρίζει την ψυχή με τις περιγραφές του χωριού. Επιπλέον, ο αναγνώστης νιώθει οργή, αγανάκτηση, συμπόνοια, απογοήτευση. Το τέλος είναι θλιβερό και απαισιόδοξο και αφήνει ένα δυσάρεστο συναίσθημα→ τραγικότητα ύπαρξης μικρού παιδιού, η ελπίδα και το όνειρό του για ένα καλύτερο αύριο δεν θα πραγματοποιηθούν.
- Χαρακτηρισμός προσώπων→
 - **Ο Βάνκας**: τραγική παιδική φιγούρα, ευγνώμονας (υπόσχεται ότι θα ανταποδώσει στον παππού του την ευεργεσία), τρυφερός, ευαίσθητος, ανασφαλής, υπάκουος, ευγενής και αφελής.
 - **Ο παππούς**: καλοκάγαθος, αστειεύεται με το εγγονάκι του.
 - Η δεσποινίς **Όλγα**: δείχνει να ενδιαφέρεται για το Βάνκα, αλλά, όταν ο μικρός φεύγει για τη Μόσχα, τον εγκαταλείπει στη μοίρα του.
 - Τα **αφεντικά**: σκληροί, βασανιστές, εκμεταλλευτές. Το εικόνισμα που έχει το αφεντικό του δηλώνει ότι ακολουθεί υποκριτικά τους τύπους της θρησκείας, όμως παραβιάζει την ουσία της χριστ. διδασκαλίας που είναι η αγάπη και η συμπάρσταση στον πονεμένο συνάνθρωπο→ αναντιστοιχία θεωρίας και πράξης→ τυπολάτρης, θρησκόληπτος

Αφηγηματικές τεχνικές

- Ο Βάνκας είναι ένα ρεαλιστικό διήγημα που απεικονίζει τη σκληρή πραγματικότητα. Δεν εξιδανικεύει ούτε ωραιοποιεί τις διάφορες καταστάσεις, αλλά τις παρουσιάζει δύσκολες όπως πραγματικά είναι.
- Αφηγηματικός χρόνος→ Το διήγημα εξελίσσεται σε δύο χρόνους, στο παρόν, στο καρφάδικο του Αλιάχιν στη Μόσχα, και στο παρελθόν, στο σπίτι του παππού στο χωριό. Η αφήγηση που αναφέρεται στο παρελθόν λέγεται αναδρομική αφήγηση. Παρόν: Η νύχτα των Χριστουγέννων→ το παιδί αποφασίζει να γράψει ένα γράμμα στον παππού του. Η επιλογή της συγκεκριμένης νύχτας τονίζει την αντίθεση Χριστούγεννα=οικογενειακή γιορτή αγάπης, ενώ ο Βάνκας είναι ορφανός, μόνος και δυστυχισμένος. Παρελθόν: Ζωντανεύει μέσα από δύο τεχνάσματα α) το γράμμα που γράφει στον παππού και β) το παράθυρο του δωματίου, όπου 'ζωντανεύει' η μορφή του παππού.
- Αφηγητής→ α) τριτοπρόσωπος, παντογνώστης (γνωρίζει τον εσωτερικό κόσμο του ήρωα, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του

β) πρωτοπρόσωπος αφηγητής στο γράμμα του Βάνκα. Αναπτύσσονται παράλληλα και ταυτόχρονα δύο αφηγήσεις με ξεχωριστό αφηγητή.

Η πρώτη αφήγηση, με την οποία αρχίζει το διήγημα, είναι τριτοπρόσωπη, ο αφηγητής δε συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται και αποδέκτης της αφήγησης είναι ο αναγνώστης. Αντίθετα, η δεύτερη αφήγηση είναι πρωτοπρόσωπη, αφηγητής είναι ο Βάνκας, που μιλάει για τον εαυτό του και τα βάσανα της ζωής του (αυτοδιηγητική αφήγηση), και αποδέκτης είναι ο παππούς του. Το πιο ουσιαστικό γνώρισμα της δεύτερης αφήγησης είναι ο επιστολικός της χαρακτήρας, αναπτύσσεται δηλαδή με τη μορφή ενός γράμματος, μιας επιστολής, που στέλνει ο Βάνκας στον παππού του. Οι δύο μάλιστα αφηγήσεις, καθώς αναπτύσσονται παράλληλα, ξεχωρίζουν και τυποτεχνικά η μία απ' την άλλη: η επιστολή του Βάνκα είναι τυπωμένη με πλάγια στοιχεία.

- Δεύτερη ή εσωτερική αφήγηση→το γράμμα του Βάνκα στον παππού του. Έχει τον τυπικό προσφωνητικό χαρακτήρα και ο τόνος της είναι δραματικός→δραματικό αδιέξοδο και απόγνωση Βάνκα. Στο μεγαλύτερο μέρος της ο Βάνκας περιγράφει και διεκτραγωδεί τα καθημερινά του βάσανα: ξυλοδαρμοί από το αφεντικό, απάνθρωπη συμπεριφορά απ' τη γυναίκα του αφεντικού, βασανισμός από τους καλφάδες στο τσαγκαράδικο, άγρια εκμετάλλευση (τον εξαναγκάζουν να γίνει κλέφτης) ξεροκόμματο και κουρκούτι για φαγητό. Προς το τέλος ο δραματικός τόνος μεταλλάσσεται σε έντονο παρακλητικό-ικετευτικό.
 - Τραγική ειρωνεία→ ο αναγνώστης γνωρίζει ότι το γράμμα δεν θα φτάσει στον προορισμό του ενώ ο ήρωας δεν το ξέρει.

Γλώσσα-ύφος

- Η γλώσσα είναι απλή, καθημερινή, περιγραφική, με εκφραστικά μέσα στις περιγραφές. Το ύφος είναι άμεσο, απλό. Έχει μια ηθελημένη πεζότητα όταν περιγράφει τη ζωή στη Μόσχα, ενώ γίνεται λυρικό, νοσταλγικό, γεμάτο ένταση όταν περιγράφει τη ζωή στο χωριό. Η αναπόληση στο παρελθόν σε πολλά σημεία (πχ όταν ο Βάνκας σκέφτεται τον παππού και τι θα κάνει στο χωριό) γίνεται σε παροντικό χρόνο→δραματικός ενεστώτας→ζωντάνια, παραστατικότητα, θεατρικός χαρακτήρας, όχι απλή αφήγηση, αλλά αναπαράσταση μπροστά στα μάτια μας, σαν να ζούμε τις περιγραφικές λεπτομέρειες ως καταστάσεις του τώρα.

Εκφραστικά μέσα-σχήματα λόγου

Αρκετά εκφραστικά μέσα όπως μεταφορές: «δέντρα ασημωμένα», «ουρανός σπαρμένος με αστέρια», «γλυκιές ελπίδες», «τα έλατα κουκουλωμένα καρτερούσαν ακίνητα», κ.α., σχήμα κύκλου: «Έλα γρήγορα αγαπημένε μου παππού...έλα».

Τα κόκκινα λουστρίνια

ΣΧΟΛΙΑ

- **Θέμα**→Η ζωή ενός νεαρού βιοπαλαιστή και οι κύριες πτυχές της: Η αισθηματική-ερωτική αφύπνιση ενός εφήβου και η μετάβαση από την εφηβεία στην ωρίμανση με την πρόταση του οικογενειακού καθήκοντος
- **Κεντρική ιδέα**→Προβληματισμός πάνω στο δίλημμα ανάμεσα στο ερωτικό συναίσθημα και το καθήκον. Αγνός νεανικός έρωτας, δύναμη και ζεστασιά αδελφικής αγάπης που προβάλλεται ισχυρότερη από το ερωτικό συναίσθημα. Ανθρωπιά και ευαισθησία.
- **Διήγημα**→Σύντομο αφήγημα με γρήγορη εξέλιξη με πρωταγωνιστή ένα πρόσωπο, από τη ζωή του οποίου βλέπουμε ένα σημαντικό γεγονός.
- **Δομή-ενότητες**→1^η: «Τον είχε βάλει από καιρό...και παραμόνευε την ώρα»→Ένας μικρός βιοπαλαιστής και τα όνειρά του /Το σχέδιο του μικρού τσαγκάρη για την κατασκευή των λουστρινιών και η πραγματοποίησή του
2^η: «Η κόρη του δασκάλου...ποιος ξέρει»→ Ο ερωτευμένος έφηβος/Ο κρυφός έρωτας και το πρόσωπο για το οποίο προορίζονταν τα παπούτσια
3^η: «Την κρίσιμη μέρα...με το τραγούδι»→Η τελική απόφαση του ώριμου πια νέου

Περιεχόμενο

Το απόσπασμα αναφέρεται στην προσπάθεια ενός νεαρού τσαγκάρη να τραβήξει την προσοχή της αγαπημένης του προσφέροντάς της ένα ζευγάρι κόκκινα λουστρίνια που κατασκεύασε ο ίδιος. Εξοικονομεί χρήματα για ν' αγοράσει την πρώτη ύλη, βάζει όλη του την τέχνη στην κατασκευή τους, καταστρώνει σχέδια και, τελικά, τα δωρίζει στην αδερφή του, που τα είχε περισσότερο ανάγκη από την κόρη του δασκάλου.

Τα συναισθήματα του νεαρού τσαγκάρη

- Ο έρωτας και ο ενθουσιασμός που νιώθει για την κόρη του δασκάλου φαίνεται από τον τρόπο που την περιγράφει (νιώθει θαυμασμό για την ομορφιά της) και από το γεγονός ότι θέλει να της φτιάξει τα λουστρινένια γοβάκια: διαλέγει προσεκτικά το υλικό και αφιερώνει πολλή ώρα να τα φτιάξει. Επίσης φαντάζεται τη στιγμή που θα της τα χαρίσει.
- Η δειλία και η ντροπή για το αίσθημά του και η καχυποψία σχετικά με την αποκάλυψη του αισθήματός του.
- Η αγάπη και η στοργή του για την αδερφή του, που είναι φτωχή, πολύ ντροπαλή και σεμνή.
- Η ικανοποίηση, η χαρά και η αυτοπεποίθηση για την τελική του απόφαση.

Γιατί ο ήρωας στο τέλος είναι πιο «μεστωμένος» = ώριμος;

- Νιώθει ένα ηθικό δίλημμα→πρέπει να διαλέξει σε ποια θα χαρίσει τα γοβάκια που έφτιαξε με πολλή φροντίδα: στην πλούσια κόρη του δασκάλου, με την οποία είναι ερωτευμένος, που δεν τα χρειάζεται και που θα της είναι μάλλον περιττά ή στη φτωχή αδερφή του που τα έχει ανάγκη και θα χαρεί πολύ να τα φορέσει. Ο νεαρός αντιμετωπίζει ψυχολογική δυσκολία και έχει συναισθηματική ένταση. Τελικά επιλέγει να υπερβεί το ερωτικό του συναίσθημα και να χαρίσει τα παπούτσια στην αδερφή του. Αυτή η μετάβαση από το προσωπικό συναίσθημα στο οικογενειακό καθήκον συνιστά την ωρίμανσή του.

Χαρακτηρισμός του ήρωα

Στη δουλειά του είναι υπεύθυνος, εργατικός, ευσυνείδητος, οικονόμος, φιλότιμος, έντιμος. Παίρνει πρωτοβουλίες να φτιάξει τα γοβάκια, είναι έξυπνος και μεθοδικός (καταστρώνει σχέδιο και το κρατά μυστικό) και είναι αποφασισμένος να το φέρει εις πέρας. Αγνό παιδί, αθώο, ντροπαλό, δεν έχει θάρρος να μιλήσει στο κορίτσι, διστάζει να εκφράσει τα συναισθήματά του. Αποφασιστικός, αφού χωρίς δισταγμό χαρίζει τα γοβάκια

στην αδερφή του. Προτάσσει το ρόλο του ως αδερφού και προστάτη, αναγνωρίζοντας πόσο ανάγκη τον έχει η οικογένειά του. Η μετάβαση από το προσωπικό συναίσθημα στο οικογενειακό καθήκον συνιστά την ωρίμανσή του. Η τελική του απόφαση δείχνει ότι είναι ώριμος, γιατί αποφασίζει να θυσιάσει τα συναισθήματά του για την κόρη του δασκάλου μπροστά στην αγάπη για την αδερφή του χαρίζοντας τα γοβάκια σ'αυτήν που τα χρειάζεται πραγματικά και θα χαρεί πολύ με το δώρο. Λειτουργήσε λογικά σκεπτόμενος την αδερφή του, δεν ενήργησε σπρωγμένος από μια ερωτική παρόρμηση. Συνετή και ανθρωπιστική η πράξη του→άνθρωπος που σκεπτόταν με σωφροσύνη και επέλεγε τις πράξεις του με βάση το δίκαιο, το λογικό, το ηθικά σωστό.

Σύγκριση της αδερφής με την κόρη του δασκάλου

- Η αδερφή→φτωχή, έχει ένα ζευγάρι καλά παπούτσια και κάθε μέρα φοράει τα εξώφτερνα παπούτσια, καταπονημένη, ατημέλητη, έλλειψη αυτοπεποίθησης, σεμνή και ταπεινή, δεν έχει την ομορφιά και τη χάρη της κόρης του δασκάλου, λείπουν οι χαρές από τη ζωή της και το δώρο θα της δώσει μεγάλη χαρά. Επίσης τα καινούργια παπούτσια θα έχουν γι' αυτήν ουσιαστική αξία διότι τα χρειάζεται.
- Η κόρη του δασκάλου→πλούσια, όμορφη, η οικογένειά της έχει οικονομική άνεση, η χαρά που θα νιώσει για το δώρο θα είναι προσωρινή και μάλλον θα είναι περιττό γιατί έχει ήδη πολλά ζευγάρια παπούτσια

Αφηγηματικές τεχνικές

Αφηγητής→ετεροδιηγητικός, αφού δεν συμμετέχει στα γεγονότα που αφηγείται, τριτοπρόσωπος, με μηδενική εστίαση

Αφηγ. Χρόνος→ γραμμική αφήγηση αλλά και αναδρομή σε ορισμένα σημεία (πχ γνωριμία με την κόρη του δασκάλου)

Αφηγηματικοί τρόποι→αφήγηση, περιγραφή των δύο κοριτσιών (η κόρη του δασκάλου: «είχε σγουρά μαλλιά και μάτια μεγάλα. Είχε στητό κορμί και περπατησιά περήφανη», η αδερφή του ήρωα: «τα μαλλιά της δεν έπεφταν σγουρά στους ώμους. Είχε μια πλεξούδα ίσια που τη σφιχτόδενε στο σβέρκο της μ' ένα λαστιχάκι των πακέτων»), εσωτερικός μονόλογος (απουσία διαλόγου). Μέσα από την αφήγηση δίνεται η εξέλιξη των γεγονότων της ιστορίας που διαβάζουμε. Με την περιγραφή παρουσιάζονται-περιγράφονται

πρόσωπα. Σε αντίθεση με την αφήγηση που είναι δυναμική (με αυτήν παρουσιάζεται η εξέλιξη της δράσης ου έργου και έχουμε αλλαγή των καταστάσεων) η περιγραφή είναι στατική (δεν έχουμε την εξέλιξη της δράσης).

Γλώσσα-ύφος→γλώσσα απλή δημοτική με ιδιωματικές λέξεις και φράσεις και λέξεις από το επαγγελματικό λεξιλόγιο των τσαγκάρηδων. Το ύφος είναι χαμηλών τόνων, όπως και η προσωπικότητα του νεαρού πρωταγωνιστή, απλό και λιτό με λίγα σχήματα λόγου και καλολογικά στοιχεία. Κυριαρχεί η γρήγορη εξέλιξη της πλοκής, λείπει ο διάλογος και τα πρόσωπα δε δρουν σκηνικά, αλλά η δράση και τα συναισθήματά τους προβάλλονται μέσω της αφήγησης ενός τριτοπρόσωπου παντογνώστη αφηγητή.

Εκφραστικά μέσα-σχήματα λόγου→εικόνες (οπτικές, ακουστικές, κινητικές), μεταφορές («το είχε βάλει από καιρό στο μάτι», «τούχε λαβώσει την καρδιά», «σβήστηκε μονοκοντυλιά η κόρη του δασκάλου, «μύρια αστέρια μπερδεύτηκαν στην πλεξούδα της», κ.λ.π., επανάληψη («σκιά»), αντίθεση (αδερφή-κόρη δασκάλου), υπερβολές («χιλιάδες ήλιοι», «μύρια αστέρια»), προσωποποίηση(«η καρδιά της μεθυσμένη χόρευε») κ.λ.π.

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια

Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα που προβλέπονται από νόμους και διεθνείς συμβάσεις.

Το σημαντικότερο κείμενο για τα δικαιώματα των παιδιών, είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 που την έχουν υπογράψει 191 χώρες και είναι νόμος στην χώρα μας. Παρακάτω μπορείτε να διαβάσετε τη Σύμβαση αυτή με λίγα και απλά λόγια.

1: ορισμός

“Παιδιά” θεωρούνται όλα τα κορίτσια και τα αγόρια από 0 έως 18 ετών.

2: απαγόρευση διακρίσεων

Όλα τα παιδιά είναι ίσα. Έχουν δικαίωμα να τα αντιμετωπίζουν χωρίς διακρίσεις λόγω της φυλής, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των απόψεων, της περιουσίας, της κατάστασης, των ιδιαίτερων αναγκών ή της εμφάνισής τους.

3: το συμφέρον του παιδιού

Όταν οι μεγάλοι παίρνουν αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, πρέπει να υπολογίζουν πριν από όλα το συμφέρον των παιδιών. Η Πολιτεία πρέπει να προστατεύει και να φροντίζει τα παιδιά, αν οι γονείς τους δεν μπορούν να το κάνουν.

4: μέτρα της Πολιτείας

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εφαρμόζονται τα δικαιώματα των παιδιών.

5: ρόλος γονέων και κηδεμόνων

Οι γονείς ή οι κηδεμόνες ενός παιδιού είναι υπεύθυνοι να το μεγαλώνουν έτσι ώστε να αναπτύσσονται οι ικανότητές του και να το βοηθούν να μάθει και να ασκεί τα δικαιώματά του.

6: δικαίωμα στη ζωή

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη.

7: όνομα και ιθαγένεια

Δικαίωμα κάθε παιδιού είναι να γράφεται στο ληξιαρχείο με τη γέννησή του και να έχει όνομα, επώνυμο και ιθαγένεια, δηλαδή να ανήκει σε μια χώρα.

8: ταυτότητα

Η Πολιτεία πρέπει να βοηθά τα παιδιά να διατηρούν την ταυτότητα, την ιθαγένεια και τις οικογενειακές τους σχέσεις.

9: ζωή και επικοινωνία με τους γονείς

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να ζει μαζί με τους γονείς του, εκτός αν αυτοί ζουν χωριστά, αν δεν μπορούν να το φροντίσουν ή αν πρέπει να απομακρυνθεί από αυτούς για το καλό του. Όταν ζει μακριά από τους γονείς του, το παιδί έχει δικαίωμα να τους βλέπει και να επικοινωνεί μαζί τους, εκτός αν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του.

10: οικογενειακή επανένωση

Αν ένα παιδί ζει σε διαφορετική χώρα από τους γονείς του, έχει δικαίωμα να ξανασμίξει μαζί τους και να μείνουν στο ίδιο μέρος.

11: παράνομες μετακινήσεις στο εξωτερικό

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε παράνομη απομάκρυνσή τους από τη χώρα στην οποία ζουν.

12: ελευθερία γνώμης

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Οι μεγάλοι πρέπει να ακούν και να παίρνουν σοβαρά υπόψη τους τη γνώμη των παιδιών για θέματα που τα αφορούν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

13: ελευθερία έκφρασης

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να αναζητούν, να μαθαίνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες, και να εκφράζονται ελεύθερα, μέσα από τον γραπτό ή προφορικό λόγο, την τέχνη ή άλλους τρόπους, αρκεί να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων.

14: ελευθερία σκέψης και θρησκείας

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να σκέφτονται ελεύθερα και να πιστεύουν σε μια θρησκεία.

15: ελευθερία συνάντησης και ομαδικής συνεργασίας

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να συναντιούνται, να συνεργάζονται και να συμμετέχουν σε συγκεντρώσεις, αρκεί να μην παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων.

16: ιδιωτική ζωή

Κανείς δεν μπορεί να επεμβαίνει αυθαίρετα ή παράνομα στην ιδιωτική ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία ενός παιδιού, ούτε να προσβάλλει την τιμή και την υπόληψή του.

17: πληροφόρηση

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να μαθαίνουν τι συμβαίνει γύρω τους από τα μέσα ενημέρωσης (εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ηλεκτρονικά μέσα). Η Πολιτεία πρέπει να ενθαρρύνει τα μέσα να διαδίδουν χρήσιμες πληροφορίες και να προστατεύουν τα παιδιά από ό, τι μπορεί να τα βλάψει.

18: ευθύνες και υποστήριξη γονέων

Οι γονείς ή κηδεμόνες ενός παιδιού έχουν τη ευθύνη της ανατροφής και της ανάπτυξής του. Η Πολιτεία πρέπει να τους βοηθά σε αυτή την αποστολή και να εξασφαλίζει τη δημιουργία υπηρεσιών φροντίδας για τα παιδιά.

19: βία, παραμέληση, εκμετάλλευση

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε μορφή βίας, προσβολής, παραμέλησης, εγκατάλειψης, σωματικής, ψυχολογικής, πνευματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, όσο βρίσκονται στην ευθύνη των γονιών ή των κηδεμόνων τους ή άλλων προσώπων στα οποία αυτοί τα έχουν εμπιστευθεί.

20: εναλλακτική επιμέλεια

Όταν ένα παιδί δεν ζει με την οικογένειά του ή αυτή δεν μπορεί να το φροντίσει, έχει δικαίωμα ειδικής προστασίας και βοήθειας, μέσα από θεσμούς όπως η υιοθεσία, η φιλοξενία σε ανάδοχη οικογένεια ή σε κατάλληλη στέγη / ίδρυμα.

21: υιοθεσία

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε μια υιοθεσία που γίνεται στην ίδια χώρα ή σε άλλη, να είναι σύμφωνη με το νόμο και να λαμβάνεται υπόψη πάνω απ' όλα το συμφέρον του παιδιού.

22: παιδιά πρόσφυγες

Τα παιδιά πρόσφυγες, που έχουν φύγει μόνα ή συνοδευόμενα από τους δικούς τους από την πατρίδα τους επειδή εκεί κινδύνευαν, έχουν δικαίωμα ειδικής προστασίας και απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που έχουν και τα άλλα παιδιά.

23: παιδιά με αναπηρίες

Τα παιδιά με σωματικές ή πνευματικές αναπηρίες έχουν δικαίωμα να ζουν σε συνθήκες που εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους και ευνοούν την αυτονομία τους. Να απολαμβάνουν ειδική φροντίδα και να συμμετέχουν ισότιμα στην εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή.

24: υγεία και ιατρικές υπηρεσίες

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προληπτική φροντίδα της υγείας τους και όταν αρρωσταίνουν να χρησιμοποιούν τις απαραίτητες ιατρικές υπηρεσίες για τη θεραπεία τους.

25: επανεξέταση αναδοχής

Όταν ένα παιδί τοποθετείται σε ένα ίδρυμα ή μια ανάδοχη οικογένεια, η Πολιτεία πρέπει να παρακολουθεί και να ελέγχει αν το φροντίζουν σωστά και αν απολαμβάνει όλα τα δικαιώματά του.

26: κοινωνική πρόνοια

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν την κατάλληλη κοινωνική φροντίδα και ασφάλιση.

27: ανάπτυξη και επίπεδο ζωής

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής: να έχουν φαγητό, ρούχα και να ζουν σε ένα ασφαλές σπίτι, ώστε να έχουν ομαλή σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη. Αν οι γονείς τους δεν μπορούν να τους τα προσφέρουν, η Πολιτεία πρέπει να τους βοηθάει.

28: εκπαίδευση

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να πηγαίνουν στο σχολείο και να έχουν ίσες ευκαιρίες σε αυτό.

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει μέτρα ώστε τα παιδιά να γράφονται και να μη διακόπτουν το σχολείο. Τα μέτρα για τη σχολική πειθαρχία πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των μαθητών.

29: σκοποί εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει τα παιδιά να αναπτύσσουν τις ικανότητες και την προσωπικότητά τους και να μαθαίνουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους διαφορετικούς πολιτισμούς και το φυσικό περιβάλλον.

30: μειονότητες

Τα παιδιά που ανήκουν σε εθνικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές μειονότητες, έχουν δικαίωμα να έχουν τη δική τους πολιτιστική ζωή, να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους και να ασκούν τη θρησκεία τους.

31: ελεύθερος χρόνος και ψυχαγωγία

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ξεκουράζονται, να έχουν ελεύθερο χρόνο, να παίζουν, να ψυχαγωγούνται και να ασχολούνται με πράγματα που τους ενδιαφέρουν.

32: παιδική εργασία, οικονομική εκμετάλλευση

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση και οποιαδήποτε επικίνδυνη εργασία μπορεί να βάλει σε κίνδυνο την εκπαίδευση, την υγεία ή την ανάπτυξή τους. Η Πολιτεία πρέπει να ρυθμίζει, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις, τα κατώτατα όρια ηλικίας, τα ωράρια και τις συνθήκες εργασίας για ανηλίκους όπως και την επιβολή ποινών σε όσους τα παραβιάζουν.

33: ναρκωτικά

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την παράνομη χρήση ναρκωτικών ουσιών αλλά και να μη χρησιμοποιούνται στην παραγωγή και τη διακίνησή τους.

34: σεξουαλική βία και εκμετάλλευση

Είναι υποχρέωση της Πολιτείας να προστατεύει τα παιδιά από κάθε μορφή σεξουαλικής βίας και εκμετάλλευσης, όπως ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική δραστηριότητα, η πορνεία και η πορνογραφία.

35: απαγωγή και εμπορία παιδιών

Τα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εμποδίσουν τις απαγωγές, την πώληση και το δουλεμπόριο των παιδιών.

36: άλλες μορφές εκμετάλλευσης

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από οποιαδήποτε άλλη μορφή εκμετάλλευσης που μπορεί να βλάπτει την ευημερία τους.

37: βασανιστήρια και στέρηση ελευθερίας

Κανένα παιδί δεν πρέπει να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία. Η θανατική ποινή και η ισόβια φυλάκιση απαγορεύεται να επιβάλλονται σε παιδιά. Η σύλληψη και κράτηση ανηλίκων πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να έχει την ελάχιστη δυνατή χρονική διάρκεια και να ανταποκρίνεται στην ανάγκες της ηλικίας τους.

38: ένοπλες συρράξεις

Σε περίπτωση πολέμου, τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται. Απαγορεύεται να συμμετέχουν σε εχθροπραξίες παιδιά κάτω των 15 ετών.

39: επανένταξη παιδιού-θύματος

Η Πολιτεία πρέπει να φροντίζει τα παιδιά που είναι θύματα παραμέλησης, κακομεταχείρισης, εκμετάλλευσης ή πολέμων για να ξεπερνούν τα τραύματά τους και να συμμετέχουν φυσιολογικά στην κοινωνική ζωή.

40: δικαιοσύνη / ποινική μεταχείριση

Κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για μια παράνομη πράξη έχει δικαίωμα να το αντιμετωπίζουν με αξιοπρέπεια, ανθρωπισμό και σεβασμό στις ανάγκες του, να ενημερώνεται για την υπόθεσή του σε γλώσσα που καταλαβαίνει και να έχει νομική βοήθεια για να μπορεί να υπερασπίζεται τον εαυτό του.

41: ευνοϊκότερες ρυθμίσεις

Αν οι νόμοι μιας χώρας προστατεύουν καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών από ό,τι αυτή η Σύμβαση, τότε πρέπει να εφαρμόζονται εκείνοι.

42: γνωστοποίηση

Τα κράτη έχουν υποχρέωση να κάνουν γνωστά στους μεγάλους και στα παιδιά τις αρχές και το περιεχόμενο αυτής της Σύμβασης.

43-54: εφαρμογή και έλεγχος

Μια ειδική Επιτροπή στον ΟΗΕ παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύμβασης σε όλα τα κράτη που την έχουν υπογράψει. Οι κυβερνήσεις οφείλουν να στέλνουν εκθέσεις κάθε πέντε χρόνια και η Επιτροπή, αφού τις εξετάσει, τους στέλνει παρατηρήσεις και προτάσεις της.

**ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ
ΕΡΓΑΣΙΑ: «ΒΑΝΚΑΣ & ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΛΟΥΣΤΡΙΝΙΑ»¹**

Φύλλο 1

**Σας δίνονται δύο κείμενα που αναφέρονται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας.
Αφού τα διαβάσετε:**

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις που σας δίνονται. Οι ερωτήσεις είναι κοινές και για τις δύο ιστορίες.
2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τις ιστορίες των παιδιών και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ (Δεκαετία του 1960)

Στην πίσω πόρτα το έγγραφε καθαρά, με γράμματα κεφαλαία: ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΜΙΚΡΟΣ. Ήταν μια ταμπελίτσα μακρόστενη, κολλημένη στο τζάμι το φωτισμένο, ακριβώς όπως του το είχανε πει. Από τούτη την πόρτα έμπαινες στην κουζίνα της μεγάλης ταβέρνας -αυτό πια το ήξερε ο Χρήστος καλά. Πρωτάρης δεν ήταν. Από δουλειά, άλλο καλό. Χρόνια τώρα δε θυμόταν διακοπές που κάποια δουλειά να μην έκανε. Κι όχι μονάχα του καλοκαιριού τις διακοπές, μ' ακόμα και των Χριστουγέννων και του Πάσχα. Ακόμα και τις αργίες και τις γιορτές δούλευε πότε πότε. Δουλειές «του ποδαριού», που τις λένε: πότε θελήματα στη γειτονιά, πότε μεταφορές στο σουπερμάρκετ, πότε στου Βγενίδη το τυπογραφείο -, τι να πρωτοθυμηθεί; ... Ντροπή δεν ήταν να ζητήσει δουλειά. Ντροπή θα ήταν να κάθεται άπραγος, ολόκληρος άντρας - τι δηλαδή, δώδεκα χρόνων θα γινότανε σε έξι μήνες- άπραγος τώρα που η μάνα του ήταν άρρωστη και τα λεφτά που έπαιρνε η αδελφή του απ' το εργοστάσιο δεν έφταναν καλά καλά ούτε και για το νοίκι. Δε γινόταν να περιμένει, λοιπόν, ως τις διακοπές. Έπρεπε να πιάσει αμέσως δουλειά, σήμερα κιόλας. Και τούτη εδώ, στην ταβέρνα, δε φαινόταν καθόλου άσχημη.

Άρχιζε τη δουλειά του από τις εφτά. Σφουγγάρισμα τη μεγάλη σάλα, σκούπισμα την κουζίνα, θελήματα του μάγειρα, συμμαζέμα τα καφάσια απ' τα φρούτα και τα μπουκάλια που έφερνε νωρίς το μεγάλο αυτοκίνητο, στρώσιμο τα τραπεζάκια, κι

¹ Τα κείμενα προέρχονται από το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος *Δημοκρατία και Εκπαίδευση της Βουλής των Ελλήνων*
<http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sId=110I444I1132I646I460539>

αργότερα πήγαινε έλα στους πελάτες, πότε ψωμί, πότε κρασί, πότε μπίρες ή ό, τι άλλο τους έλειπε, ως τη μία τη νύχτα, καμιά φορά κι ως τις δύο.

Σαν πέρασε η πρώτη βδομάδα, τα πόδια του άρχισαν να πονάνε και πióτερο σαν έπεφτε να ξαπλώσει. Έπειτα, κάθε πρωί όλο και πιο δύσκολα ξύπναγε, για να πάει σχολείο. Τα μάτια του έτσουζαν κι έκλειναν χωρίς να το θέλει την ώρα που μιλούσε ο δάσκαλος.

(Αποσπάσματα από το βιβλίο της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Ζητείται μικρός, εκδ. Πατάκη)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΟΛΑΚΗ (Δεκαετία του 1960)

Άλλο φίλο έτσι στενό και αληθινό (ο Χρήστος) κανέναν δεν είχε. Δηλαδή δεν είχε ως πριν από μερικές ημέρες. Γιατί εδώ, στην ταβέρνα, βρήκε κι έναν ακόμα. Τον Μανολάκη, τον πιτσιρίκο που ερχόταν στις εννιά κάθε βράδυ μ' ένα καλάθι γαρδένιες και τις πουλούσε στους ανθρώπους που τρώγανε μέσα. Δεν είχαν προφτάσει, βέβαια, να μιλήσουνε και πολύ, μ' αρκούσε να τον αντικρίσεις μονάχα για να καταλάβεις πως, δεν μπορεί, φίλος καλός θα γινόταν, κι ας ήταν τόσο μικρός. Ήταν δεν ήταν εννιά χρονών ο Μανολάκης, όμως στη δουλειά του τα κατάφερνε μια χαρά. Λουλούδι δεν έμνε στο καλάθι του.

«Σε ποια τάξη πας;», ήθελε να μάθει κι άλλα ο Χρήστος.

«Δεν πάω σχολείο», κατέβασε το κεφάλι ο μικρός.

«Δεν πήγες καθόλου;»

«Πώς, πήγα ως την Τρίτη».

«Κι ύστερα;»

«Ύστερα το σταμάτησα. Δηλαδή πέρσι. Στη μέση της χρονιάς...».

Ο πατέρας μου, είπε ο Μανολάκης, είχε πάει εργάτης στη Γερμανία -είναι ακόμη, δηλαδή, από εκεί θα έρθει. Κι εγώ εκεί γεννήθηκα, μα σαν πέθανε η μητέρα μου, ο πατέρας σκέφτηκε να με στείλει εδώ, σε κάτι ξαδέλφια του, άλλους συγγενείς δεν είχε να με νοιαστούνε. Του έταξαν πως θα με φροντίζουν, πως θα με στέλνουν και σχολείο... Μ' έστειλαν τον πρώτο καιρό μα μ' έβαλαν να πουλάω και λουλούδια τις νύχτες στα κέντρα. Ύστερα, επειδή δεν είχα καιρό για διάβασμα και τα πρωινά δεν ξυπνούσα, γιατί γυρίζαμε πίσω τα ξημερώματα κι ήμουν κουρασμένος, με σταματήσανε. Ήθελα να τα γράψω όλα αυτά στον πατέρα μου, μα μου λέγανε πως είχε αλλάξει διεύθυνση, πως δεν τον έβρισκαν, πως έχουνε χάσει, λέει, τα ίχνη του... Μ' έδειραν κιόλας, όταν είπα

κάποτε «όχι, δεν πάω». Με φόβισαν πως, αν δε δουλεύω, θα με πετάξουν στο δρόμο, γιατί τους έγινα βάρος, κατάλαβες;

(Αποσπάσματα από το βιβλίο της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Ζητείται μικρός, εκδ. Πατάκη)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ποια χρονική περίοδο διαδραματίζονται οι ιστορίες αυτές;*
- 2. Ποιες είναι οι ηλικίες των παιδιών που εργάζονται στα δύο κείμενα;*
- 3. Ποια είναι η εθνικότητά τους;*
- 4. Ποιες είναι οι συνθήκες και οι ώρες εργασίας τους;*
- 5. Ποιες ακριβώς είναι οι εργασίες τους;*
- 6. Για ποιους λόγους αναγκάζονται να εργαστούν;*
- 7. Ποιες συνέπειες έχει η εργασία τους για τα ίδια τα παιδιά;*

1. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τις ιστορίες των παιδιών και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ 1936

Έτσι ήταν εκείνα τα χρόνια του '36...

Στα χωριά, στα νησιά, έλεγαν το ψωμί ψωμάκι... Οι γυναίκες γεννούσαν το 'να παιδί πίσω απ' τα' άλλο, δεν είχαν να τα ταΐσουν, όμως δεν τα 'πνιγαν σαν τα γατάκια της Πιπίτσας, στον κουβά. Τα 'στελναν στην Πρωτεύουσα να μπουν στη δούλεψη μιας πλούσιας, να σωθούν. Να μαζέψουν κανένα φράγκο, να παντρευτούν. Όχι, δεν ήταν άκαρδες μάνες, ανήμπορες ήταν, η φθίση θέριζε τα πεινασμένα παιδιά. Εκείνα τα χρόνια ούτε φάρμακα, ούτε γιατροί, χωρίς λεφτά...

Τα κορίτσια λοιπόν που έρχονταν στην Αθήνα για να βρουν ένα κομμάτι ψωμί, που έμπαιναν στα ξένα σπίτια, τα έλεγαν δουλάκια. Δουλάκια όταν ήταν κούτσικα, ας πούμε ως δώδεκα χρονών, δούλες αν ήταν πιο μεγάλα.

Η γειτονιά της Ιπποκράτους κοντά στη λεωφόρο Αλεξάνδρας βούιζε από τα δουλικά - δούλα συν δουλάκι ίσον δουλικά. Τα δουλικά είχαν έξοδο. Όταν ήταν δουλάκια μια φορά κάθε δεκαπέντε, όταν ήταν δούλες μια φορά την εβδομάδα. Κυριακή, μετά τα πιάτα του μεσημεριού, ο δείκτης της κυράς τεντωμένος και απειλητικός: «Στις 9 ακριβώς να 'σαι πίσω, 5 λεπτά να αργήσεις, κακομοίρα μου, σε τσάκισα...». Η κυρά είχε την ιερή υποχρέωση να προστατεύει την ηθική του κοριτσιού. «Σαν παιδί μου την έχω...», έλεγε.

Πού πήγαιναν οι δούλες; Αν υπήρχε δικός τους συγγενής, ξάδελφος ή θείος, πήγαιναν στο σπίτι του. Αν δεν υπήρχε, έλεγαν ψέματα πως υπάρχει κι έβγαιναν παρέα με τις άλλες δούλες, τις φιλενάδες. Πήγαιναν σε κανένα κινηματογράφο, έτρωγαν ένα γλυκό στο πόδι και κουβέντιαζαν τις χαρές και τις πίκρες τους.

Τόσες πίκρες και τόσο μετρημένες οι χαρές...

Χρόνια στο ίδιο σπίτι, χρόνια τα ίδια και τα ίδια, και το βράδυ στο τοσοδούλικο καμαράκι τους (δωμάτιο υπηρεσίας λεγόταν. Ποιος αρχιτεκτονικός εγκέφαλος το είχε σκαρφιστεί; Αν ζει ακόμη, ας έλθει να καταθέσει). Η δούλα δίπλωνε τα ποδάρια της για να χωρέσει στο κοτέτσι, κι ούτε καν φωτάκι, ούτε ένα καντήλι μπροστά σε εικόνισμα. Σκοτάδι μαύρο...

(Πηγή: Απόσπασμα από το βιβλίο της Ζωρζ Σαρή, Σοφία, εκδ. Πατάκη)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποια χρονική περίοδο αναφέρονται οι πληροφορίες αυτές;
2. Ποιες είναι οι ηλικίες των παιδιών που εργάζονται;
3. Ποια είναι η εθνικότητά τους;
4. Ποιες είναι οι συνθήκες και οι ώρες εργασίας τους;
5. Ποιες ακριβώς είναι οι εργασίες τους;
6. Για ποιους λόγους αναγκάζονται να εργαστούν;
7. Ποια ήταν γενικά η ζωή των κοριτσιών αυτών εκείνη την εποχή;
8. Ποιες συνέπειες έχει η εργασία τους για τα ίδια τα παιδιά;
9. Τι σημαίνει για εσάς η λέξη «δουλάκια»;

Στη συνέχεια, σας δίνεται ένα κείμενο που αναφέρεται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας. Αφού το διαβάσετε:

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις που σας δίνονται
2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για την ιστορία του κοριτσιού και των αδελφών της και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΟ ΜΕΡΟΚΑΜΑΤΟ (Δεκαετία του 1930)

Η Ανάστω θα πάει σχολείο. Δεν τη χωράει η καλύβα. Δεν τη χωράει η πλαγιά, το ίσιωμα. Βαριέται να παίζει «πατώ» με τη Βούλα και το Δημητρό. Βαριέται να βόσκει τις προβατίνες. Η λαχτάρα του σχολείου της έμαθε την αφαίρεση. Από την ανάποδη, μετράει με τα δάχτυλά της τους ήλιους που βασιλεύουν.

Πέντε, τέσσερα, τρία, περισσεύουν δύο, ο δείχτης και ο αντίχειρας. Μόλις η παλάμη του άλλου χεριού χουφτιάσει το πρώτο δάχτυλο, θα ξημερώσει το αύριο...

Η Κατίνα, η αδελφή της, είναι δώδεκα χρονών. Ξυπνάει κι αυτή από το χάραμα, όχι για να πάει σχολείο. Συντροφιά με τον αδελφό τους τον Σάββα πηγαίνουν στο χτήμα του κυρ-Προκόπη για μεροκάματο. Ο πατέρας δεν τα βγάζει πέρα μόνος του. Εφτά νομάτοι, εφτά στόματα... Τα τέσσερα παιδιά θα κινήσουν μαζί. Θ' ανεβούν την ανηφόρα για την Πάνω Ρεματιά και κει, στα μέσα του δρόμου, θα χωρίσουν. Τα δυο κορίτσια θα στρίψουν δεξιά για το σχολείο, ο Σάββας και η Κατίνα θα κάνουν άλλο τόσο δρόμο για το χτήμα του σιφλικά.

.....
.....
Στα τέλη του Νοέμβρη, το καημενούλι το αναγνωστικό της Πρώτης, που άσκοπα είχε φθαρεί στα χέρια της άλλης αδελφής της, της Βούλας, δεν είχε άλλους θησαυρούς να της προσφέρει. Με την αχόρταγη πείνα για τούτη την καινούρια τροφή, η Ανάστω τους είχε όλους καταβροχθίσει. Τι κι αν ο δάσκαλος έλεγε να τον ακούσει όλο το μονοτάξιο: «Άριστη, άριστη η Αναστασία!». Εκείνη δεν το 'παιρνε πάνω της να καμαρώνει... Γιατί λοιπόν να μην σπουδάσει η μικρή που ξημεροβραδιάζεται με την Καινή Διαθήκη στο χέρι, κι όλο Άριστα και Εύγε κουβαλάει από το σχολείο; Ο Στάθης, φίλος του πατέρα, του 'λεγε τις προάλλες: «Ξύπνιο παιδί. Λες και φέγγει μέσα του ένα φως. Να γίνει γιατρός». Γιατρός! Ήταν και το δικό της όνειρο αυτό...

.....
.....

Κι ένα πρωί η Ανάστω, ακόμη στα στρωσίδια, είδε μέσα από το τζάμι της καλύβας σταγόνες γυάλινες να κρέμονται στον αέρα και να λαμπυρίζουν στο φως της πρωινής ώρας. Δεν πρόλαβε να βγει έξω, ν' αγγίξει με τα δάχτυλά της τις πολύτιμες πέτρες για να πειστεί πως είναι στολίδια του ονείρου κι άκουσε τον πατέρα: «Καταστραφήκαμε! Παγετός!». Σωριασμένος στο χώμα της καλύβας, λες και τον είχε χτυπήσει αστροπελέκι.

.....

.....

Ο Παγετός έκαψε τον καρπό, έκαψε τα λιόδεντρα ίσα με την καρδιά τους. Ψόφησε με την παγωνιά του τις προβατίνες και τις κατσίκες, η πατάτα σάπισε μέσα στο χώμα. Ο πατέρας ξανάρχισε τους λογαριασμούς του. Η σοδειά κήκε και ποιος ξέρει πόσες ρίζες θα μείνουν ζωντανές. Χωρίς τις κατσίκες δεν θα έχουν γάλα τα παιδιά κι η μάνα, καθημερινές και σκόλες, θα μαγειρεύει κουρκούτι με νερό. Όμως χρειάζεται κι αλεύρι, οπότε πρέπει όλοι να πάνε για μεροκάματο, και η Βούλα κι η Ανάστω και η μάνα με το Γιάννη στο καλάθι. Ο κυρ-Προκόπης θα τους προτιμήσει.

Η Ανάστω μόλις άκουσε την καταδικαστική απόφαση, έβαλε τα κλάματα.

«Δε θέλω να παρατήσω το σχολείο. Δε θέλω...».

Ο πατέρας την καλόπιασε:

«Μα χρειαζόμαστε τα χεράκια σου Ανάστω μου. Είσαι ένα μεροκάματο. Τ' αφεντικά θέλουν παιδιά στη δούλεψή τους. Είναι σβέλτα και φτηνά». Η Ανάστω ήταν ακριβώς έξι χρονώ και τριώ μηνώ κι αγαπούσε τον πατέρα της. Υποτάχτηκε. Δε θα γίνει γιατρός. Θα γίνει μεροκάματο.

(Προσαρμογή από το διήγημα της Ζωρζ Σαρή, «Το Μεροκάματο», στο: Έχω δικαίωμα, Ένα ποίημα και δέκα ιστορίες για παιδιά, εκδ. Unicef, Αθήνα 1990)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια χρονική περίοδο διαδραματίζεται η ιστορία αυτή;
2. Ποια είναι η ηλικία των παιδιών που εργάζονται ή θα αναγκαστούν να εργαστούν;
3. Ποια είναι η εθνικότητά τους;
4. Ποιες ακριβώς είναι οι εργασίες τους;
5. Για ποιους λόγους αναγκάζονται να εργαστούν;
6. Ποια δικαιώματα στερούνται;___